

ความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น

(60) ลักษณะของความรับผิดเพื่อบุคคลอื่น ความรับผิดเพื่อละเมิดเป็นความรับผิดเฉพาะตัว บุคคลผู้กระทำละเมิดเท่านั้นที่จะต้องรับผิดในผลแห่งละเมิด อันเกิดจากการกระทำของตน อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า บางครั้งบุคคลหนึ่งอาจต้องรับผิดในผลแห่งละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น แต่ทั้งนี้ควรสังเกตว่าการที่จะกะเกณฑ์ให้ผู้ไม่ได้ทำละเมิดไปรับผิดในผลแห่งละเมิดของบุคคลอื่นนั้นเป็นข้อยกเว้นจากหลักความรับผิดทั่วไป จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยบทบัญญัติ

ความรับผิดในผลแห่งละเมิดของบุคคลนั้น ตามหลักกฎหมายต่างประเทศเรียกว่า Vicarious Liability หรือความรับผิดเพื่อผู้อื่น ซึ่งทั้งนี้ควรเป็นที่เข้าใจว่า คำว่า “เพื่อผู้อื่น” หรือ “เพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น” มิใช่เป็นเรื่องความผิดแทนที่กันหรือความรับผิดร่วมกันในลักษณะที่ผู้ทำละเมิดไม่ต้องรับผิดเลย เพราะมีผู้อื่นมารับผิดแทนหรือผู้ทำละเมิดรับผิดกึ่งหนึ่งร่วมกับผู้อื่น ซึ่งรับผิดร่วมกันในอีกส่วนหนึ่ง ในทางตรงข้ามความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น เป็นเรื่องและผู้กระทำละเมิดคงมี “ความผิด” และ “ความรับผิด” อยู่ หากแต่ด้วยเหตุผลบางประการกฎหมายกำหนดให้บุคคลอื่นซึ่งมิได้เป็นผู้กระทำละเมิด หรืออีกนัยหนึ่งมิได้เป็นผู้ก่อ “ความผิด” แต่ต้องมี “ความรับผิด” บุคคลเช่นว่านี้อาจต้องรับผิดเพราะมีความสัมพันธ์ตามกฎหมายหรือสัญญากับผู้ทำละเมิด และในทางตอบแทนกันเมื่อบุคคลดังกล่าวรับผิดไปแล้วเท่าใดอาจไปไล่เบี้ยเอากลับคืนจากผู้ทำละเมิดได้

สำหรับความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่นนั้น จะแบ่งแยกเป็นหัวข้อที่จะพึงศึกษาตามลำดับดังต่อไปนี้ คือ

- บทที่ 1 นายจ้างร่วมรับผิดกับลูกจ้าง
- บทที่ 2 ตัวการร่วมรับผิดกับตัวแทน
- บทที่ 3 ผู้ว่าจ้างรับผิดในละเมิดของผู้รับจ้าง
- บทที่ 4 บิดามารดา ผู้อนุบาล ร่วมรับผิดในละเมิดของผู้ไร้ความสามารถเพราะเป็นผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริต
- บทที่ 5 ครู นายจ้าง บุคคลซึ่งรับดูแลผู้ไร้ความสามารถร่วมรับผิดในละเมิดของผู้ไร้ความสามารถ

บทที่ 1
นายจ้างร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้าง
ข้อ 1
บททั่วไป

(61) ประวัติและทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อบุคคลอื่น ปัญหาว่าเหตุใดนายจ้างจึงต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดของลูกจ้าง เป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมาช้านานโดยไม่อาจหาข้อยุติได้ ว่ากันโดยทั่วไปแล้ว ทฤษฎีเรื่องความรับผิดชอบของนายจ้างเป็นจุดเริ่มต้นของทฤษฎีเรื่องความรับผิดชอบเพื่อผู้อื่น (Vicarious Liability) ซึ่งภายหลังได้วิวัฒนาการไปเป็นอันมาก เช่น ความรับผิดชอบของตัวการ ความรับผิดชอบของบิดามารดาหรือผู้อนุบาลหรือผู้ซึ่งดูแลบุคคลไร้ความสามารถ เป็นต้น

ในต่างประเทศถือว่าหลักกฎหมายเรื่องความรับผิดชอบเพื่อผู้อื่นนี้ ได้มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับดังนี้ คือ

ยุคที่ 1 ในสมัยที่การค้าทาสยังเป็นที่นิยมแพร่หลาย นายทาสต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่ทาสของตนได้ทำลงจนเป็นที่เสียหายแก่บุคคลอื่น ต่อมาหลักกฎหมายข้อนี้ขยายไปถึงหัวหน้าครัวเรือนและนายจ้างด้วย โดยกำหนดให้ผู้เป็นใหญ่ในครัวเรือนและนายจ้างต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดของผู้เป็นสมาชิกในครัวเรือนและคนใช้ของตน

ยุคที่ 2 หลักกฎหมายเป็นมาดังนี้ทั้งในภาคพื้นทวีปยุโรปและในอังกฤษ จนกระทั่งถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 จึงได้เกิดหลักกฎหมายขึ้นใหม่พร้อม ๆ กับความนิยมการค้าทาสเริ่มลดน้อยถอยลง ในยุคนี้ได้มีทฤษฎีใหม่ขึ้นว่าการกะเกณฑ์ให้นายจ้าง (master) ต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดของลูกจ้าง (servant) ของตนทุกอย่างเสมอไปนั้นเป็นการไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรม เพราะบางครั้งลูกจ้างอาจทำการฝ่าฝืนคำสั่งของนายจ้างหรือไม่อาจอยู่ในวิสัยที่นายจ้างจะกล่าวตักเตือนได้ ในที่สุดจึงเกิดทฤษฎีใหม่ว่า นายจ้างจะรับผิดชอบก็ต่อเมื่อนายจ้างได้ออกคำสั่ง หรือยินยอม

รู้เห็นในการกระทำละเมิดของลูกจ้างเท่านั้นทฤษฎีนี้เรียกกันว่าทฤษฎีคำสั่ง (the command theory)

ยุคที่ 3 ในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16 และ 17 ทฤษฎีคำสั่งได้ถูกกำหนดให้มีผลแคบลงไปอีกว่า นายจ้างจะรับผิดชอบเมื่อได้ออกคำสั่งหรือยินยอมรู้เห็นโดยเฉพาะเจาะจงในการกระทำละเมิดของลูกจ้าง กล่าวคือต้องพิเคราะห์ถึงเจตนาของนายจ้าง และความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ (คำสั่งของนายจ้าง) และผล (ละเมิด) ในกรณีมีข้อสงสัยก็มักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้นายจ้าง เพราะถือว่าเป็นบุคคลภายนอก

ยุคที่ 4 ในระหว่างคริสต์ศตวรรษ 18 และ 19 การค้าขายทางทะเลเป็นที่นิยมแพร่หลาย ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการต่างๆ ทำให้เกิดความเจริญทางการพาณิชย์และอุตสาหกรรม เจ้าของกิจการค้าหรือโรงงานอุตสาหกรรมแต่ละแห่ง มีลูกจ้างในบังคับบัญชาเป็นเรือนร้อย โอกาสที่ลูกจ้างจะทำละเมิดจนเป็นที่เสียหายแก่ผู้อื่นมีมากขึ้น ซึ่งเป็นที่เดือดร้อนแก่บุคคลภายนอกผู้เสียหายเป็นอย่างยิ่ง เพราะเมื่อไปฟ้องร้องผู้ทำละเมิดก็มักจะไม่ได้รับชดเชย เนื่องจากผู้ทำละเมิดมักเป็นลูกจ้างยากจน ในยุคนี้จึงเกิดทฤษฎีใหม่ว่า แม้นายจ้างจะไม่ได้รู้เห็นเป็นใจหรือออกคำสั่งให้ทำละเมิด แต่ถ้าอาจอนุมานเอาโดยปริยายจากคำสั่งและพฤติการณ์ต่างๆ ของนายจ้างว่า เป็นการรู้เห็นเป็นใจนายจ้างก็ต้องรับผิดชอบด้วยตนเอง

ยุคที่ 5 นับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาทฤษฎีคำสั่งไม่ว่าโดยชัดแจ้งหรือปริยายถูกยกเลิก และมีการใช้ทฤษฎีใหม่แทนที่ เรียกว่าทฤษฎี “ทางการที่จ้าง” (the theory of scope of employment) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในขณะนี้ว่า เป็นทฤษฎีสำคัญและเหมาะสมที่สุดสำหรับวินิจฉัยความรับผิดชอบของนายจ้าง⁽¹⁾

ตามกฎหมายของไทยก็มีบัญญัติให้นายจ้างต้องรับผิดชอบในการกระทำของลูกจ้างมาแต่โบราณแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตามกฎหมายตราสามดวงซึ่งพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

¹ Pillai, Law of TORT (Kerala State : Rajan Brothers. 1966) P. 157

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระและรวบรวมขึ้นในสมัยของพระองค์ ก็ได้ปรากฏหลักฐานจากกฎหมายหลายบท เช่น กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จมาตรา 7 กฎหมายลักษณะวิวาทมาตรา 13 กฎหมายลักษณะกัณฑ์นี้ มาตรา 1 และกฎหมายลักษณะทาสมาตรา 9 ว่า นายจ้างซึ่งในสมัยนั้น เรียกว่านายเงินจะต้องรับผิดชอบเพื่อการกระทำของลูกจ้าง ซึ่งได้แก่บรรดา ทาสชายหญิงทั้งหลาย อย่างไรก็ตาม ความรับผิดชอบของนายจ้างตามกฎหมายเก่าของไทยออกจะกว้างขวางมากกว่าตามกฎหมายต่างประเทศ เพราะตามกฎหมายไทย เช่น กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จและกฎหมายกัณฑ์นี้ นายจ้างอาจต้องรับผิดชอบทั้งในผลแห่งสัญญา และผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างทำลง นอกจากนี้หลักที่ใช้วินิจฉัยความรับผิดชอบของนายจ้างค่อนข้างเลื่อนลอย ไม่ชัดเจนลงไปว่าเป็นการใช้ทฤษฎีใดแน่ การพิจารณาความรับผิดชอบของ นายจ้างต้องดูจากองค์ประกอบของแต่ละมาตราเป็นราย ๆ ไป จะกล่าวว่าเป็นการใช้ทฤษฎีคำสั่งไม่ว่าโดยตรงหรือปริยายหรือทฤษฎี “ทางการที่จ้าง” เห็นจะไม่ถูกต้องนัก

เมื่อมีการเลิกทาสในสมัยที่ 5 ได้มีการเปลี่ยนคำว่านายเงินกับ ทาสมาเป็นนายและบ่าว (master and servant) จนกระทั่งเมื่อมีการ ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์พุทธศักราช 2466 บรรพ 1 และ 2 แล้วจึงได้มีการเรียกใหม่นายจ้างและลูกจ้าง (employer and employee) บทบัญญัติเรื่องนายจ้างลูกจ้างปรากฏในมาตรา 189 ซึ่งมีข้อความว่า “นายจ้างกับลูกจ้างจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้ กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น” จะเห็นได้ว่าเราเริ่มใช้ทฤษฎี “ทางการที่จ้าง” ตามสากลนิยม แม้เมื่อมีการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใหม่เมื่อ พ.ศ. 2486 ข้อความในมาตรา 189 ของกฎหมายเดิมได้เปลี่ยนมาเป็น มาตรา 425 แต่สาระสำคัญของมาตรา 189 คงเป็นไปตามเดิม ยกเว้นมี การแก้ไขข้อความเล็กน้อย บทบัญญัติมาตรา 425 ที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ได้ยก ร่างขึ้นโดยเทียบเคียงมาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 831 และประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 715

(62) เหตุแห่งความรับผิด นักนิติศาสตร์ถกเถียงกันเป็นอันมากในเรื่องเหตุผลที่กฎหมายบัญญัติให้นายจ้างรับผิดในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างทำลง ถ้าพิจารณาตามประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการของหลักกฎหมายเรื่องนี้จะเห็นว่าในยุคที่ทฤษฎีคำสั่ง (the command theory) เป็นที่ยอมรับนับถือกัน อาจอธิบายได้ว่านายจ้างต้องรับผิด เพราะนายจ้างเป็นผู้ออกคำสั่งให้กระทำการอันเป็นละเมิด นายจ้างจึงควรต้องรับผิด ซึ่งก็เป็นการยุติธรรม แต่เมื่อทฤษฎีคำสั่งถูกเลิกกันไปและทฤษฎี “ทางการจ้าง” เข้ามาแทนที่ เหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นคงจะนำมาใช้กับทฤษฎีใหม่ไม่ได้อีกแล้ว เพราะนายจ้างอาจต้องรับผิดทั้งที่มีได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำละเมิดเลย

คำรณนิติศาสตร์ของฝ่ายกฎหมายจารีตประเพณี มักจะอธิบายเหตุผลแห่งความรับผิดของนายจ้างในรูปสุภาษิตกฎหมาย เช่น Qui facit per alium facit per se ซึ่งแปลว่าผู้กระทำการโดยผ่านผู้อื่นต้องรับผลของการกระทำนั้นดุจว่าตนทำเอง หรือบางครั้งมีการอ้างสุภาษิตกฎหมายละตินว่า Respondeat superior ซึ่งตรงกับสุภาษิตกฎหมายไทยว่า “เป็นนายเขาต้องรับสำนอง” แต่ถ้าจะพิจารณาให้ลึกซึ้งจะเห็นว่าสุภาษิตกฎหมายเหล่านี้ เป็นการกล่าวอ้างหลักกฎหมายมากกว่าจะเป็นการอธิบายเหตุผล เพราะสุภาษิตดังกล่าวมิได้แสดงให้เห็นชัดว่าเหตุใดผู้เป็นนายเขาจึงต้องรับสำนอง⁽¹⁾

นักนิติศาสตร์บางท่านอธิบายว่า การที่นายจ้างควรรับผิด เพราะนายจ้างเป็นฝ่ายไว้เนื้อเชื่อใจให้ลูกจ้างกระทำการนั้นจนเกิดเป็นการละเมิดขึ้น เมื่อนายจ้างเป็นฝ่ายรับประโยชน์จากผลงานของลูกจ้าง นายจ้างก็ควรรับผลเสียหายอันเกิดจากผลงานของลูกจ้างด้วยเช่นกัน แต่นักนิติศาสตร์บางท่านกลับอธิบายไปในทางความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างว่า สัญญาจ้างแรงงานเป็นสัญญาพิเศษที่ให้นายจ้างมีอำนาจเด็ดขาดเหนือลูกจ้าง ไม่ว่าอำนาจในการบังคับบัญชาหรือในการใช้ความ

---

¹ Fleming, The Law of Torts (The Australia Law Book (Co. Ltd, 1971) p 313

ระมัดระวัง การที่นายจ้างต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างได้ก่อให้เกิดขึ้นก็เนื่องมาจากความผิดของนายจ้างเอง ที่ไม่ใช้ความระมัดระวังในการเลือกลูกจ้างให้ดี หรือไม่ใช้ความระมัดระวังดูแลลูกจ้างตามควรแก่หน้าที่ จนเป็นเหตุให้เกิดการอันเป็นละเมิด

เหตุผลเหล่านี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันมากว่าไม่ถูกต้อง เพราะบางครั้งนายจ้างต้องรับผิดชอบ แม้นตนได้ใช้ความระมัดระวังตามควรแล้ว หรือบางครั้งนายจ้างอาจไม่ได้รับประโยชน์จากการกระทำของลูกจ้างเลยก็ได้ กฎหมายของบางประเทศปิดปากห้ามนายจ้างพิสูจน์ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังแล้ว เช่น กฎหมายไทย เป็นต้น แต่กฎหมายบางประเทศ เช่น สวิต เม็กซิโก และเยอรมัน อนุญาตให้นายจ้างพิสูจน์หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบได้

ในปัจจุบันนี้ นักนิติศาสตร์สมัยใหม่หลายท่านเริ่มมีความเห็นว่าเหตุผลสำคัญที่นายจ้างต้องรับผิดชอบเนื่องมาจากรัฐประศาสนโยบาย (Public policy)⁽¹⁾ ซึ่งเป็นนโยบายที่เห็นกันว่า การกำหนดให้นายจ้างเป็นฝ่ายรับผิดชอบนั้นเป็นการถูกต้องและสอดคล้องกับสถานะในสังคมปัจจุบัน ซึ่งลูกจ้างมักเป็นคนยากจนขาดทุนทรัพย์ ส่วนนายจ้างมักเป็นฝ่ายร่ำรวย หรือมีเงินก็มีหลักทรัพย์มั่นคง ยิ่งกว่าผู้เป็นลูกจ้าง หากกฎหมายไม่กำหนดให้นายจ้างเป็นฝ่ายรับผิดชอบแล้ว ผู้เสียหายอาจไม่ได้รับผิดชดใช้จากทางใดเลย เพราะลูกจ้างไม่อยู่ในฐานะจะชดใช้ค่าเสียหายให้ได้

ในประเทศที่มีกิจการประกันภัยเจริญก้าวหน้า เช่น สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ เหตุผลที่ว่านายจ้างต้องรับผิดชอบเพราะเป็นรัฐประศาสนโยบาย จึงเห็นได้ชัดเจนกว่าในประเทศอื่น เพราะในประเทศดังกล่าวกิจการประกันภัยเจริญและเป็นที่ยอมรับมาก นายจ้างอาจทำสัญญาประกันภัยเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของลูกจ้างได้ โดยนายจ้างเป็นฝ่ายเสียค่าประกันภัยและกระจายค่าเบี้ยประกันไปกับราคาสินค้าของตน

---

¹ Salmond, Law of Torts (15 th., ed, 1969), p. 108; 2 Deak, Comparative Law : Torts, pp. 181, 184 (1954)

ในที่สุดสาธารณชนผู้บริโภคและอุปโภคสินค้าต่างก็รับภาระกระจายกันไป ตามอัตราส่วนมากและน้อยโดยไม่รู้ตัว⁽¹⁾

ในประเทศสังคมนิยม ซึ่งอนุญาตให้มี “นายจ้าง” และ “ลูกจ้าง” สำหรับกิจการบางประเภทได้นั้น ถือกันว่านายจ้างเป็นนายทุนผู้ผลิต (the enterpriser) ซึ่งจะต้องรับผิดชอบในผลทั้งปวงอันเกิดจากการผลิต ไม่ว่าจะผลกำไรหรือขาดทุน ถ้าการผลิตสินค้าทำให้ต้องประสบความล้มเหลวขาดทุนเช่นสินค้าไม่เป็นที่นิยม และนายจ้างต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบฉันทนายจ้างก็ควรต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากลูกจ้างในขณะที่ผลิตสินค้านั้นด้วยฉันทนั้น ทฤษฎีดังกล่าวเรียกกันว่าทฤษฎีนายทุนผู้ผลิต (the enterpriser theory) ซึ่งถือเอาความเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิดของลูกจ้างเป็นส่วนหนึ่งของการขาดทุนอันเป็นผลธรรมดาที่ย่อมเกิดขึ้นได้ในการผลิต และทฤษฎีนี้ไปไกลถึงขนาดที่ว่าความรับผิดชอบของนายจ้างเป็นความรับผิดชอบเด็ดขาด ถ้าหากลูกจ้างทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อแล้ว นายจ้างอาจไม่ได้รับชดเชยคืนจากลูกจ้าง เพราะผู้ประกอบการผลิตควรต้องรับภาระเสี่ยงภัยดังกล่าวอยู่แล้ว⁽²⁾

(63) นายจ้างและลูกจ้างเกิดขึ้นได้อย่างไร ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 425 บัญญัติว่า “นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น” มาตรานี้บัญญัติไว้เพื่อให้ความคุ้มครองแก่บุคคลภายนอก ในเรื่องนี้ก่อนอื่นจะต้องพิจารณาในข้อที่ว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่านายจ้างและลูกจ้าง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดฐานะของผู้ซึ่งจะเป็นนายจ้างและลูกจ้างว่า การที่จะเป็นนายจ้างและลูกจ้างนั้นจะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญต่าง ๆ⁽³⁾ พอจะสรุปได้ว่าความเป็นนายจ้างและลูกจ้างจะเกิดขึ้นได้ต้องมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ

¹ Prosser, Torts 541 (1971)

² Fleming, The Role of Negligence, 53 Va. L. Rev 815 (1967)

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 575 บัญญัติว่า “อันว่าจ้างแรงงานนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าลูกจ้างตกลงจะทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่านายจ้าง และนายจ้างตกลงให้เงินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้”

1. สัญญา
2. บุคคลหนึ่ง (ลูกจ้าง) ตกลงทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง (นายจ้าง) และ

3. นายจ้างตกลงจะให้สินจ้างแก่ลูกจ้าง
ดังจะได้อธิบายตามลำดับดังนี้

1. สัญญา สัญญานั้นจะต้องเป็นสัญญาจ้างแรงงาน ซึ่งกฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องทำเป็นหนังสือ เพราะฉะนั้นแม้จะตกลงด้วยวาจาก็อาจเกิดสัญญาจ้างแรงงานได้ แต่สัญญาจ้างแรงงานนั้นจะต้องสมบูรณ์ตามกฎหมาย กล่าวคือ จะต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันว่าด้วยความสมบูรณ์ของนิติกรรมและสัญญา⁽¹⁾ มาใช้ เป็นต้นว่าผู้ทำสัญญาต้องเป็นผู้ซึ่งมีความสามารถตามกฎหมาย และต้องกระทำด้วยใจสมัครและวัตถุประสงค์ของสัญญาต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย มาใช้บังคับแก่สัญญาจ้างแรงงานนั้น เช่น ก. จ้าง ข. ให้ขับรถชนปืนที่ไม่ได้รับอนุญาตให้มีไว้ในครอบครอง ถือว่าสัญญาจ้างนี้ย่อมเป็นโมฆะเพราะวัตถุประสงค์ต้องห้ามตามกฎหมาย⁽²⁾

2. ลูกจ้างตกลงทำงานให้แก่ นายจ้าง หมายความว่าลูกจ้างตกลงยินยอมทำงานให้แก่ นายจ้าง โดยการทำงานนั้นจะต้องอยู่ในความควบคุมบังคับบัญชาและอยู่ในคำสั่งของนายจ้าง

3. นายจ้างตกลงจะให้สินจ้าง คำว่า “สินจ้าง” นี้ อาจเป็นเงินก็ได้ อาจเป็นทรัพย์สินก็ได้ เช่นนายจ้างให้อาหารและเสื้อผ้าตอบแทนการทำงานของลูกจ้าง การให้สินจ้างนั้นเป็นการตอบแทนลูกจ้างที่ได้ทำงานให้ และการตกลงจะให้สินจ้างนั้นจะเป็นการตกลงโดยตรงหรือโดยปริยายก็ได้ เช่นมีการกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าให้อะไรเท่าไร ตอบแทนการทำงานเพียงใด หรือเคยปฏิบัติกันมาเช่นไรก็ให้เช่นนั้น โดยที่ทั้งฝ่ายผู้ให้และผู้รับไม่มีการโต้แย้ง ฉะนั้น สินจ้างนั้นจะเป็นการตกลงจำนวนสินจ้างไว้ชัดเจนหรือไม่

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 149-153

²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150

ก็ได้ แต่ต้องเป็นที่เข้าใจว่าตามลักษณะของงานที่ทำจะมีการให้สินจ้างแก่กัน เช่น ก. จ้าง ข. ขับรถ 1 เดือน กำหนดสินจ้างแน่นอนเช่นนี้ ถือว่าเป็นการตกลงจ้างกันโดยตรง ครั้นครบ 1 เดือนแล้ว ข. ยังคงทำงานต่อไปโดย ก. มิได้คัดค้านการทำงานต่อไปในเดือนหลังนี้ ถือว่าเป็นการจ้างกันต่อไปโดยปริยาย หรือ ข. อาสาทำงานให้ ก. แต่ขอสินจ้างตอบแทน ก. ตกลงแม้จะไม่ได้กำหนดจำนวนสินจ้างว่าเท่าไร ก็ถือว่าเป็นการจ้างโดยปริยายเช่นกัน ซึ่งจะต้องให้สินจ้างตามสมควรแก่การงานที่กระทำให้ ก.

ข้อควรสังเกต การจ่ายสินจ้างนั้นไม่จำเป็นที่ผู้ว่าจ้างจะต้องเป็นผู้จ่ายสินจ้างเสมอไป ผู้ใดจะเป็นคนจ่ายก็ได้ แต่ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าต้องมีการจ่ายสินจ้างตอบแทนการทำงานเสมอ และนายจ้างมีอำนาจบังคับบัญชาลูกจ้าง ก็ถือว่าเป็นสัญญาจ้างแรงงาน เช่น ก. จ้าง ข. เลี้ยงช้าง แต่มอบให้ ค. เป็นผู้จ่ายสินจ้าง โดยการเลี้ยงช้างของ ข. ต้องอยู่ภายใต้คำสั่งของ ก. เป็นต้น

อนึ่ง ในเรื่องการจ้างแรงงานนี้ในกิจการซึ่งเห็นได้ว่าไม่น่าจะทำกันให้เปล่า ๆ ย่อมถือได้โดยปริยายว่า มีคำมั่นให้สินจ้างแก่กัน⁽¹⁾

การวาน การขอร้องให้ทำและการขันอาสาทำให้เปล่า ผู้ทำหรือผู้รับอาสามิได้เป็นลูกจ้าง เพราะมิได้มีนิติสัมพันธ์ใด ๆ กับผู้ได้รับผลประโยชน์จากการวาน การขอร้องให้ทำและการขันอาสานั้น เช่น ก. วาน ข. ให้ขับรถไปส่ง ก. ที่ดอนเมือง ระหว่างทาง ข. ขับรถชน ค. บาดเจ็บสาหัส ดังนี้ ก. ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบกับ ข. เพราะ ก. มิได้เป็นนายจ้างของ ข. แต่ ก. อาจต้องรับผิดชอบเป็นตุ๊กตา เพราะแนวคำพิพากษาฎีกาที่ปรากฏในระยะหลัง ๆ นี้ ถือว่า การเป็นตุ๊กตาตัวแทนอาจเกิดขึ้นได้แม้มิได้มีสัญญา กล่าวคือให้พิจารณาจากความจริงที่ปรากฏขึ้น

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 1653/2500

ข้อ 2

ความรับผิดของนายจ้าง

(64) ความรับผิดของนายจ้างเกิดขึ้นเมื่อใด ความรับผิดของนายจ้างร่วมกับลูกจ้างนั้น มีได้แต่เฉพาะในกรณีความผิดทางแพ่งเท่านั้น ซึ่งความรับผิดจะเกิดขึ้นต่อเมื่อการกระทำของลูกจ้างมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. การกระทำของลูกจ้างเป็นละเมิด
2. ลูกจ้างกระทำละเมิดในขณะที่เป็นลูกจ้าง
3. ลูกจ้างกระทำละเมิดในทางการที่จ้าง

1. การกระทำของลูกจ้างเป็นละเมิด การกระทำอย่างไรจึงจะเป็นละเมิดต้องเข้าตามหลักเกณฑ์ดังที่ได้อธิบายมาแล้วในลักษณะ 2 หมวด 2 และจะต้องระลึกไว้ในที่นี้ด้วยว่า การละเมิดตามมาตรา 420 มีความหมายรวมทั้งการกระทำและการงดเว้นการกระทำอันบุคคลนั้น ๆ จำต้องกระทำด้วย และคำว่ากระทำตามมาตรา 425 ที่ให้นายจ้างร่วมรับผิดกับลูกจ้าง หมายถึง การกระทำและการงดเว้นด้วย ในเมื่อการกระทำหรือการงดเว้นเป็นไปในทางการที่จ้าง⁽¹⁾ และถ้าการกระทำหรือการงดเว้นของลูกจ้างมิได้เป็นไปในทางการที่จ้าง นายจ้างก็ไม่ต้องร่วมรับผิด⁽²⁾

2. ลูกจ้างกระทำละเมิดในขณะที่เป็นลูกจ้าง กล่าวคือ ถ้าในขณะที่ลูกจ้างกระทำละเมิดนั้นลูกจ้างมิได้มีฐานะเป็นลูกจ้าง การกระทำละเมิดนั้นนายจ้างไม่จำเป็นต้องร่วมรับผิดด้วย เช่น ก. เคยเป็นลูกจ้าง ข. แต่ถูก ข. บอกลเลิกสัญญาจ้างให้ ก. ออกจากงานแล้ว ขณะที่ ก. ขับรถของ ข. เดินทางกลับบ้าน ก. ไปชน ค. หกล้มบาดเจ็บเช่นนี้ ข. ไม่จำเป็นต้องร่วมรับผิดกับ ก. ด้วย เพราะ ก. ไม่ได้ทำละเมิดในขณะที่เป็นลูกจ้าง อย่างไรก็ตามบุคคลนั้นมีฐานะเป็นลูกจ้าง ได้มีคำพิพากษากฎีกาตัดสินไว้

---

¹คำพิพากษากฎีกาที่ 1559-60/2504

²คำพิพากษากฎีกาที่ 825/2508

เป็นบรรทัดฐานโดยถือเหตุต่าง ๆ กัน แต่มีข้อที่ฟังจะยึดเป็นหลักพิจารณาได้ คือ

2.1 บุคคลนั้นรับสินจ้างจากนายจ้าง กล่าวคือลูกจ้างจะต้องเป็นผู้ได้รับค่าจ้างจากนายจ้างตอบแทนการที่ได้กระทำการให้แก่ นายจ้าง

มีข้อควรสังเกตว่า ข้าราชการชั้นผู้น้อยมิใช่ลูกจ้างของ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เพราะข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มิได้เป็นผู้จ่ายค่าจ้างให้ แต่ถึงกระนั้นกระทรวงทบวงเจ้าสังกัดก็ยังคงต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่นนายทหารขั้รถไปราชการแม้จะผิดระเบียบของ กระทรวงเจ้าสังกัดที่ห้ามทหารสัญญาบัตรขั้รถทหารเองก็ตาม ข้อบังคับ นี้ก็เป็นระเบียบภายในระหว่างกัน เมื่อนายทหารนั้นทำละเมิดในขณะปฏิบัติหน้าที่เป็นเหตุให้บุคคลอื่นเสียหายแล้ว กระทรวงทบวงกรมเจ้า สังกัดก็ต้องรับผิดชอบ⁽¹⁾

2.2 บุคคลนั้นจะต้องอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของนายจ้าง กล่าวคือ ลูกจ้างต้องกระทำตามคำสั่งของนายจ้าง และนายจ้างสามารถออกคำสั่งกำหนดหน้าที่ที่กรงานและวิธีทำงาน ตลอดจนมีอำนาจตรวจ ครากิจการที่ได้สั่งให้ลูกจ้างกระทำ เช่น คำ เป็นเจ้าของบริษัทได้จ้างชาว ทำงาน ขว่ย่อมต้องกระทำตามคำสั่งของคำ อนึ่ง บางครั้งแม้ว่าลูกจ้าง จะมีได้กระทำการให้แก่ นายจ้างโดยตรงและได้ไปทำละเมิดขึ้น นายจ้าง อาจต้องรับผิด เช่น คำได้ให้แดง ซึ่งเป็นลูกจ้างของคนไปทำการให้แก่ ฟ้า ในระหว่างนั้นแดงไปทำละเมิดต่อดิน เช่นนี้ คำอาจจำต้องรับผิดต่อ ดิน ในการกระทำละเมิดนั้น เพราะในการที่แดงลูกจ้างไปทำการให้แก่ ฟ้า นั้น แแดงได้กระทำไปเพราะอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของนายจ้าง

ปัญหาน่าคิดมีว่าถ้าบุคคลสองคนยังไม่มีสัญญาจ้างต่อกัน

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 78 วรรค 1 บัญญัติว่า ผู้จัดการทั้งหลายก็ดี ผู้แทนอื่น ๆ ก็ดีของนิติบุคคลหากทำงานตามหน้าที่ได้ทำให้เกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่บุคคลอื่นใคร่ ท่านว่านิติบุคคลนั้นจำต้องเสียค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ตัว ผู้เป็นต้นเหตุทำความเสียหายได้ภายหลัง

แต่บุคคลหนึ่งทำงานให้อีกบุคคลหนึ่งในฐานะเสมือนลูกจ้าง ดังนั้นความรับผิดตามมาตรา 425 จะมีโอกาสเกิดขึ้นได้หรือไม่ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือกรณีที่บุคคลหนึ่งต้องการจะจ้างอีกบุคคลหนึ่งให้ทำงาน แต่ต้องการให้ผู้สมัครทดลองทำงานดูก่อนว่า มีความสามารถและประสิทธิภาพเพียงใดและผู้สมัครทำงานไปก่อนความเสียหายขึ้นโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อในขณะที่ทดลองทำงานนั้น ดังนั้นผู้จะรับเป็นนายจ้าง จะต้องรับผิดหรือไม่เพียงใด ข้อนี้ถ้าพิจารณาตามหลักที่กล่าวมาข้างต้นว่า ความรับผิดของนายจ้างจะเกิดต่อเมื่อผู้กระทำละเมิดได้กระทำในขณะที่เป็นลูกจ้าง ผู้ซึ่งจะรับเป็นนายจ้างก็ไม่น่าจะต้องรับผิด เพราะนิติสัมพันธ์ในฐานะนายจ้างและลูกจ้างยังไม่เกิดขึ้น เว้นแต่อาจถือได้ว่าผู้ซึ่งจะรับเป็นนายจ้างควรต้องรับผิดในฐานะอื่นเช่นตัวการ อย่างไรก็ตามคำพิพากษาฎีกาฉบับหนึ่งอาจเป็นกรณีได้ คือ วินิจฉัยว่า เจ้าของรถให้ผู้ที่จะรับจ้างเป็นคนขับรถของตน ทดลองขับรถก่อนเพื่อดูความสามารถ โดยเจ้าของรถนั่งควบคุมไปด้วย คนขับรถได้ขับไปชนผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บ ดังนั้นเจ้าของรถจะต้องรับผิดร่วมกัน เพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การที่รถไปชนผู้เสียหายนั้น⁽¹⁾ คดีนี้แม้รูปปัญหาจะละม้ายกับหลักที่กล่าวข้างต้น แต่มิได้ตรงกันนัก เพราะศาลฎีกามีได้ตัดสินให้เจ้าของรถร่วมรับผิดในฐานะนายจ้างตามมาตรา 425 หากแต่วินิจฉัยให้ต้องรับผิดในฐานะผู้ครอบครองรถตามมาตรา 437 ซึ่งกำหนดความรับผิดของผู้ครอบครองยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลไว้เป็นกรณีพิเศษต่างหากจากมาตรา 425 ดังจะได้อธิบายถึงมาตรานี้ต่อไป

3. ลูกจ้างกระทำละเมิดในทางการที่จ้าง เมื่อปรากฏว่าลูกจ้างได้กระทำละเมิดแล้วผู้เสียหายประสงค์จะให้นายจ้างร่วมรับผิดด้วย จะต้องบรรยายฟ้องด้วยว่าลูกจ้างได้กระทำละเมิดในทางการที่จ้าง⁽²⁾ และไม่จำเป็นต้องเตือนหรือบอกกล่าวนายจ้างก่อนเพราะถือว่าผิดนัดมาตั้งแต่วัน

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 912/2477

²คำพิพากษาฎีกาที่ 1/2481

ทำละเมิด⁽¹⁾ อย่างไรก็ตามจะถือว่าลูกจ้างกระทำการละเมิดในทางการที่จ้าง มีข้อพึงพิจารณาได้ดังนี้ คือ

3.1 ลูกจ้างได้ทำละเมิดในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และการปฏิบัติหน้าที่นั้นได้เริ่มมาตั้งแต่แรก มิใช่ว่าพึงจะมาปฏิบัติหน้าที่เมื่อใดเกิดมีการละเมิดขึ้นแล้ว เช่น นายจ้างใช้ให้ลูกจ้างไปรับใช้งานของข้าหลวงประจำจังหวัด ลูกจ้างขับรถยนต์ไประหว่างทางด้วยความประมาทจนคนตาย ถือว่าลูกจ้างได้กระทำละเมิดในทางการที่จ้าง⁽²⁾

3.2 ลูกจ้างทำละเมิดในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ที่มีได้รับมอบหมาย นายจ้างจะต้องร่วมรับผิดชอบ หากการปฏิบัติหน้าที่ที่มีได้รับมอบหมายนั้น เป็นการกระทำเพื่อให้หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายสำเร็จเช่น นายจ้างสั่งให้ขับรถยนต์กลับบ้านตามเส้นทางแห่งหนึ่ง แต่ปรากฏว่ามีการปิดเส้นทางนั้น ลูกจ้างจึงต้องอ้อมไปใช้เส้นทางอื่นในระหว่างนั้นได้ทำละเมิด นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบ

3.3 ลูกจ้างได้กระทำการในทางการที่จ้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่กลับขับรถไปทำธุระกิจส่วนตัวของตนเองโดยนายจ้างไม่ทราบ ยังคงต้องถือว่าลูกจ้างยังกระทำในทางการที่จ้าง⁽³⁾ แต่ทั้งนี้การไปทำธุระส่วนตัวต้องมีใช้ความผิดที่ร้ายแรง เช่นไปบ้านตนเองเอาของตนเองก่อน⁽⁴⁾

3.4 ลูกจ้างได้ทำงานของนายจ้าง แม้จะนอกวัน เวลาที่ได้เคยตกลงกันได้ ก็ถือว่าเป็นในทางการที่จ้าง เช่นระเบียบว่างานเลิก 16.30 แต่ลูกจ้างทำต่อจนถึง 17.00 นายจ้างก็ต้องร่วมรับผิดชอบ แต่จะต้องระลึกว่าเป็นงานของนายจ้าง⁽⁵⁾ เช่นลูกจ้างขับรถไปลองเครื่องในเวลางานของนายจ้าง แต่เครื่องเสียต้องแก้อยู่จนเลิกเวลาทำงาน เมื่อแก้เสร็จขับรถกลับ ยังคงถือว่าในทางการที่จ้าง

---

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 884/2515

²คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 722/2508, 502-04/2517

³คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1716-17/2503

⁴คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1631-34/2515

⁵คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 574/2515

3.5 ถ้าละเมิดเกิดขึ้นจากการกระทำที่ต่อเนื่องจากงานในหน้าที่หรือที่ได้รับมอบหมาย ยังคงถือว่าในทางหน้าที่จ้าง⁽¹⁾ เช่น ขับรถไปทำงานให้นายจ้าง รถเบรคแตก คนขับจึงนำไปซ่อมระหว่างนั้นได้ทำละเมิด นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบด้วย

3.6 ถ้าปรากฏว่าลูกจ้างได้ฝ่าฝืนคำสั่งหรือเกินคำสั่งนายจ้างก็ยังคงต้องร่วมรับผิดชอบ จะอ้างระเบียบหรือคำสั่งมาต่อสู้นุคคลภายนอกหาได้ไม่⁽²⁾ เช่น ขับรถเร็วเกินคำสั่ง สั่งให้เอารถไปเก็บก่อน สั่งให้ไม่รับผู้อื่น หรือขณะที่ไปเอารถที่ซ่อมเสร็จ และรับจ้างผู้อื่น ในทางปฏิบัติเคยรับจ้างอยู่ ทำให้เกิดละเมิดขึ้น การฝ่าฝืนคำสั่งของนายจ้างนี้มีผู้ให้ข้อคิดว่าถ้าเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งนั้นไม่เป็นการร้ายแรงจนเกินไปถึงขนาดไล่ออกแล้วนายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบ

3.7 ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ลูกจ้างได้มอบหมายให้ผู้อื่นกระทำการ และผู้นั้นทำละเมิด ยังถือว่าผู้นั้นเป็นลูกจ้างของนายจ้าง และได้กระทำในทางหน้าที่จ้าง⁽³⁾ เช่น นายฟาลูกจ้างปล่อยให้ผู้อื่นกระทำการ และได้เกิดละเมิดขึ้น นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบ

3.8 ในกรณีที่ลูกจ้างมีสัญญาตกลงกับนายจ้างว่าหากคนทำละเมิด ตนจะรับผิดชอบแต่ผู้เดียว นายจ้างก็ไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้ จะอ้างเอาข้อตกลงนั้นมาปฏิเสธความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกไม่ได้⁽⁴⁾

ข้อสังเกต ความรับผิดชอบของนายจ้างในการทำละเมิดของลูกจ้างตามมาตรานี้ เป็นความรับผิดชอบร่วมกันต่อบุคคลภายนอก กล่าวคือ เจ้าหนี้จะเรียกร้องชำระจากนายจ้างหรือลูกจ้างคนใดก็ได้ หรือจะเรียกให้นายจ้างและลูกจ้างร่วมกันชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ แต่โดยทั่วไปแล้วผู้เสียหายจะเรียกให้ลูกจ้างและนายจ้างรับผิดชอบร่วมกันถ้าจะให้เรียกเพียงคนหนึ่งคนใดแล้วผู้เสียหายต้องเรียกต่อผู้ทำละเมิด เพราะสะดวก

---

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1217/2508

²คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1169-70/2508, 689/2512, 2789/2515

³คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 371/2480, 1847/2506

⁴คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 867/2510

แก่การพิสูจน์มากกว่าที่จะเรียกจากนายจ้าง อนึ่ง นายจ้างจะรับผิดชอบเมื่อผลแห่งละเมิดยังมีอยู่หากละเมิดระงับสิ้นไปแล้วนายจ้างก็ไม่ต้องรับผิดชอบ⁽¹⁾ เช่นในกรณีที่ลูกจ้างผู้ทำละเมิดได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับผู้เสียหายแล้วโดยนายจ้างมิได้ยินยอมด้วยเช่นนี้ ด้วยผลแห่งสัญญาประนีประนอมยอมความ ทำให้ผลแห่งละเมิดเป็นอันหมดไป นายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบร่วมด้วย ตามสัญญาประนีประนอมลูกจ้างต้องรับผิดชอบตามคำฟ้อง ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความรับผิดในผลแห่งละเมิดอันทำโดยลูกจ้างเป็นเงื่อนไขแห่งความรับผิดของนายจ้าง ถ้าความรับผิดของลูกจ้างหมดไป ความรับผิดของนายจ้างก็หมดไปด้วย

อย่างไรก็ดี ถ้าลูกจ้างมิได้ทำสัญญาประนีประนอมกับผู้เสียหายที่แท้จริง ผลแห่งละเมิดยังคงมีอยู่⁽²⁾ เช่นลูกจ้างทำสัญญาประนีประนอมกับลูกจ้างด้วยนั้น นายจ้างของฝ่ายไม่ต้องรับผิดชอบยังคงมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากลูกจ้างผู้ทำละเมิดและนายจ้างของผู้นั้น

ข้อ 3

นายจ้างหลายคน

(65) เป็นลูกจ้างของใคร บุคคลคนหนึ่งอาจมีนายจ้างหลายคนก็ได้ เช่น ในเวลากลางวัน ข. รับจ้างเป็นลูกจ้างขายของในร้านของ ก. แต่ในเวลากลางคืน ข. รับจ้างเฝ้าร้านให้ ค. เช่นนี้ ถ้า ข. ทำละเมิดขึ้น มีปัญหาว่า ก. หรือ ค. จะต้องร่วมรับผิด เรื่องนี้จะต้องพิจารณาว่าการกระทำที่เป็นละเมิดของ ข. นั้นได้เป็นการกระทำในทางการที่จ้างของใครหรืออีกนัยหนึ่งเป็นการกระทำให้แก่นายจ้าง ก. หรือนายจ้าง ค. ซึ่งถ้าสามารถสืบทราบได้ว่ากระทำให้แก่นายจ้างคนใด นายจ้างคนนั้นก็เป็นผู้รับผิดชอบ ในกรณีที่ไม่สามารถทราบได้ว่า ข. กระทำงานในทางการที่จ้าง

---

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 296/2508

²คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3187/2524

ของ ก. หรือ ค. ผู้เขียนเห็นว่าทั้ง ก. และ ค. น่าจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในการกระทำละเมิด โดยนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 432 ในฐานะเป็นบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งมาใช้บังคับ หนึ่งในกรณีที่เป็นงานชิ้นเดียวแต่มีนายจ้างหลายคน เป็นต้นว่าเป็นหุ้นส่วนกัน และลูกจ้างทำละเมิดในทางการที่จ้างนั้น นายจ้างทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างด้วย⁽¹⁾ เช่น ก. ข. ค. ง. เป็นหุ้นส่วนค้าไม้ ก. แต่ผู้เดียวได้จ้างให้ดำขันธ์ซึ่งรถบรรทุกไม้ไปส่งลูกค้า ในขณะที่ปฏิบัติงานนั้นดำได้กระทำละเมิด เช่นนี้ ก. ข. ค. ง. ต้องรับผิดชอบร่วมกันกับดำ

คำพิพากษาฎีกา (นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบ) มีผู้ว่าจ้างรถบรรทุกไปเดินทางส่วนตัวเพื่อรับคนโดยสารและบรรทุกของเช่นเดียวกัน เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น เพราะความประมาทเลินเล่อของผู้ขับเจ้าของรถ ต้องรับผิดชอบ เพราะเป็นการกระทำในหน้าที่ของลูกจ้างมิใช่ผู้ขับได้เปลี่ยนไปอยู่ในความควบคุมของผู้ที่ว่าจ้างรถ ไม่อยู่ในความควบคุมของผู้ที่ว่าจ้างรถไป (ฎีกาที่ 594/2485) จำเลยที่ 1 ทำสัญญาจ้างผู้มีชื่อมาเป็นผู้ขับรถยนต์ และจัดการเดินรถจำเลยที่ 1 โดยผู้รับจ้างจะต้องปฏิบัติงานในความควบคุมหรือตามคำสั่งของจำเลยที่ 1 ส่วนค่าใช้จ่ายก็ตีค่าไรขาดทุนก็ตีเป็นของจำเลยที่ 1 ผู้รับจ้างเป็นแต่รับค่าจ้างเป็นก้อนไปเท่านั้น ดังนี้ ย่อมถือว่าเป็นปัญหาจ้างแรงงาน ฉะนั้น การที่ผู้รับจ้างไปจ้างจำเลยที่ 2 มาเป็นคนประจำรถด้วยความยินยอมของจำเลยที่ 1 ผู้ว่าจ้างแล้ว ก็ถือว่าจำเลยที่ 2 เป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 1 ด้วยเหตุเดียวกับผู้มีชื่อนั้นเอง จำเลยที่ 1 ต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้ชื่อในผลแห่งละเมิดที่จำเลยที่ 2 กระทำในทางการที่จ้างนั้น (ฎีกาที่ 1628-30/2494) คนขับรถยนต์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีหน้าที่ขับรถยนต์ส่งนักเรียนและข้าราชการของมหาวิทยาลัยและที่ต่างๆ เมื่อขับรถไปชนรถคนอื่นโดยประมาทเลินเล่อ ในระหว่างที่ไปและกลับนั้น เป็นเหตุให้คนโดยสารในรถที่ถูกชนแขนหัก

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 1495/2498

มหาวิทยาลัยผู้เป็นนายจ้างต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้ขับรถ ซึ่งเป็นลูกจ้าง (ฎีกาที่ 974/2496) ลูกจ้างขับรถยนต์ของนายจ้างบนอิฐมาตามหน้าที่และทำธุระส่วนตัวลูกจ้าง แล้วนำรถไปเก็บตามหน้าที่ ไปชนรถผู้อื่นเสียหายโดยประมาทเดินเลื้อในระหว่างขับรถไปเก็บนายจ้างต้องรับผิดชอบด้วย (ฎีกาที่ 1805/2497) บริษัทจำกัดและลูกจ้างมีหน้าที่ดูแลรักษากำไล้ของรถบริษัท ต้องรับผิดชอบละเมิดในการที่ปล่อยให้ไม้ซุงไหลลลออกไปปะทะหน้าเหมืองแล้วไม่จัดทำให้กระจายจากกัน จนเป็นเหตุให้น้ำพัดทลายหน้าเหมืองไหลไปจนเหมืองพังลง (ฎีกาที่ 2020/2497) ผู้ที่เป็นผู้จัดการและลูกจ้างขับรถยนต์ของห้างหุ้นส่วนสามัญ ขับรถยนต์ชนเขาโดยละเมิด ผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นต้องรับผิดชอบด้วย (ฎีกาที่ 1495/2498) การที่ลูกจ้างขับรถยนต์บรรทุกของนายจ้างรับคนโดยสารมาด้วยแล้วรถคว่ำ เพราะลูกจ้างประมาทเดินเลื้อคนที่โดยสารมาเสียหาย จะว่าเป็นการกระทำส่วนตัวของลูกจ้างไม่ได้ นายจ้างต้องรับผิดชอบด้วย (ฎีกาที่ 1656-58/2498) จ้างคนดูแลรักษาแพซุงมีหนังสือสัญญารับฝากให้ค่าจ้างเฝ้าเป็นรายเดือนเป็นการจ้างแรงงาน นายจ้างต้องรับผิดชอบในการละเมิดของลูกจ้าง (ฎีกาที่ 1206/2500) ลูกจ้างขับรถยนต์ของกรมตามคำสั่งหัวหน้าไปรับข้าราชการกลับจากไปราชการต่างประเทศเป็นการกระทำในทางการที่จ้างกรมซึ่งเป็นนายจ้างต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างในการขับรถโดยละเมิดของลูกจ้าง (ฎีกาที่ 677/2501) บรรยายฟ้องว่าบริษัทซึ่งเป็นนายจ้างและเจ้าของรถยนต์ ได้มอบรถยนต์ให้ลูกจ้างในตำแหน่งหน้าที่ ในวันเกิดเหตุลูกจ้างได้ขับรถยนต์คันนั้นโดยประมาทเดินเลื้อ ชนรถยนต์ของโจทก์เสียหายนั้น ย่อมเป็นการเพียงพอที่จะให้เข้าใจได้แล้วว่า เป็นการกระทำในทางการของบริษัทผู้เป็นนายจ้าง (ฎีกาที่ 553/2502) เป็นหุ้นส่วนเดินรถโดยสารประจำทางกับจำเลยที่ 1 โดยจำเลยที่ 1 เป็นผู้ขับขี่ จำเลยที่ 2 เป็นผู้ควบคุมรถและเก็บค่าโดยสาร จำเลยที่ 1 ขับรถยนต์โดยประมาทเป็นเหตุให้บุตรโจทก์ถึงแก่ความตายและตัวโจทก์ได้รับบาดเจ็บ จำเลยที่ 2 ก็ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ในผลแห่งละเมิดที่จำเลยที่ 1 กระทำต่อ

โจทก์ เช่นเดียวกับตัวการต้องร่วมรับผิดชอบกับตัวแทนตามในมาตรา 425 และ 427 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฎีกาที่ 603/2506) คนขับรถใช้ให้จำเลยที่ 1 ขับรถแทนคนขับรถมีหน้าที่ควบคุมรับผิดชอบไม่ให้เกิดเหตุร้ายขึ้น เมื่อจำเลยที่ 1 ขับรถโดยประมาทจนเป็นเหตุให้รถคว่ำ และบุตรโจทก์ถึงแก่ความตาย คนขับรถจะต้องรับผิดชอบในการละเมิดขึ้น เหตุที่เกิดการละเมิดนี้อยู่ในกรอบกิจการที่จ้าง นายจ้างจะต้องร่วมรับผิดชอบด้วยแม้คนตายจะโดยสารไม่ได้ชำระค่าโดยสาร ก็ไม่เป็นเหตุให้นายจ้างพ้นความรับผิดชอบ เมื่อทรัพย์สินของผู้ตายสูญหายไปซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการที่ลูกจ้างทำละเมิด นายจ้างจะต้องรับผิดชอบ (ฎีกาที่ 1847/2506) ลูกจ้างมีหน้าที่เกี่ยวกับการปิดเปิดเดินเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ตลอดจนการใช้เครื่องอุปกรณ์ต่างๆ เกี่ยวกับเครื่องกำเนิดไฟฟ้าเพื่อทดลองเครื่อง ลูกจ้างมีหน้าที่ยอมต่อระมัดระวังตรวจตราแก้ไขให้เครื่องกำเนิดไฟฟ้าใช้การได้สะดวกอยู่เสมอ การทดลองเครื่องเพื่อจะรู้ว่าใช้การได้สะดวกดีหรือไม่ หรือจะมีการขัดข้องควรแก้ไขเครื่องประการใดนั้น ย่อมอยู่ในเรื่องการปฏิบัติตามหน้าที่ในทางการที่จ้าง จึงถือว่าลูกจ้างได้กระทำการไปในการที่จ้าง ดังนั้นเมื่อเกิดไฟชอร์ตเพราะสายไฟชำรุดเสื่อมคุณภาพ ไฟได้ลุกลามไหม้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย นายจ้างจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายซึ่งลูกจ้างเป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้น (ฎีกาที่ 941/2508) จำเลยที่ 1 เป็นนายท้ายเรือ ได้กระทำละเมิดไปในการที่จ้างของจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นเจ้าของเรือผู้เป็นนายจ้าง จำเลยทั้งสองจึงต้องร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดต่อโจทก์ (ฎีกาที่ 1004/2508) ระเบียบของจำเลยขวิดโจทก์เพราะความประมาทปราศจากความระมัดระวังของลูกจ้างของจำเลย ขณะปฏิบัติการตามทางการที่จ้าง จำเลยผู้เป็นนายจ้างต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้โจทก์ (ฎีกาที่ 591/2510) รถคันเกิดเหตุเป็นรถของผู้มีชื่อเอามาวิ่งร่วม วิ่งรับคนโดยสารในเส้นทางสัมปทานของจำเลยที่ 2 โดยแบ่งส่วนได้ให้จำเลยที่ 2 แต่เจ้าของรถต้องโอนรถให้มีชื่อบริษัทจำเลยที่ 2 เป็นเจ้าของในทะเบียนรถ คนขับคนเก็บเงิน ต้องแต่งเครื่องแบบของ

บริษัท และรถก็ต้องทำสีของบริษัทด้วย ถือว่าจำเลยที่ 2 ได้มีและใช้รถคันเกิดเหตุในกิจการของจำเลยที่ 2 แล้ว ต้องถือว่าจำเลยที่ 2 เป็นนายจ้างของจำเลยที่ 1 ผู้ทำละเมิด (ฎีกาที่ 841/2510) แม้ความจริงจะเป็นดังที่จำเลยที่ 2 ต่อสู้ว่า นายประสิทธิ์ถูกจ้างเป็นผู้จ้างจำเลยที่ 1 ให้ขับรถมาส่งกระเบื้องของจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นไปตามทางการที่จ้าง แต่จำเลยที่ 2 ก็มิได้ปฏิเสธการกระทำของนายประสิทธิ์ กลับยอมรับที่จะใช้ค่าเสียหายให้ต่อคนของโจทก์และตำรวจ ดูเป็นการกระทำของลูกจ้างเองจำเลยที่ 2 จึงปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้ (ฎีกาที่ 1136/2510) รอยนดับรถทุกของโจทก์ให้เช่าไม่ได้เพราะการละเมิดของลูกจ้างจำเลย ทำให้โจทก์ขาดผลกำไรจากการให้เช่าที่เคยได้รับ อันเป็นค่าเสียหายโดยตรงจากผลแห่งการที่ลูกจ้างจำเลยได้ละเมิดแก่โจทก์ ไม่ใช่ค่าเสียหายพิเศษ จำเลยซึ่งเป็นนายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายนี้ (ฎีกาที่ 1480/2510) จำเลยที่ 3 เจ้าของรถนำรถเข้าร่วมเดินกับบริษัทจำเลยที่ 2 ซึ่งนำเข้าร่วมเดินกับบริษัทจำเลยที่ 1 ผู้ได้รับอนุญาตเดินรถยนต์โดยสารประจำทางอีกต่อหนึ่งโดยต่างแบ่งผลประโยชน์กัน ดังนี้จำเลยที่ 2 มีโช้ตัวแทนของจำเลยที่ 3 แต่เป็นผู้ร่วมกิจการกับจำเลยที่ 3 จึงถือว่าเป็นกิจการของจำเลยที่ 2 ด้วย จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบในการละเมิดร่วมกับลูกจ้างของจำเลยที่ 3 (ฎีกาที่ 79/2511) จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างและมีหน้าที่ขับรถของจำเลยที่ 2 แล้วขับรถโดยประมาทเลินเล่อ ไปเฉี่ยวรถจักรยานของโจทก์ล้มลงเสียหายและตัวโจทก์ได้รับบาดเจ็บ ถือได้ว่าจำเลยที่ 1 ได้กระทำละเมิดในทางการที่จ้าง อันจำเลยที่ 2 จะต้องร่วมรับผิดชอบฐานละเมิดกับจำเลยที่ 1 ด้วย แม้จะฟังว่าจำเลยที่ 2 มิได้ให้จำเลยที่ 1 เารถไปส่งผู้อื่นก็ตาม แต่กรณีของจำเลยทั้งสองนี้ก็พอเห็นได้ว่า ได้มีการยินยอมอนุญาตกันในเรื่องการใช้รถ เมื่อจำเลยที่ 1 เห็นสมควรที่จะใช้ได้โดยปริยายเพราะจำเลยที่ 2 ได้มอบกุญแจรถให้อยู่ในความครอบครองของจำเลยที่ 1 เป็นประจำตลอดเวลา ข้อนี้แสดงว่าจำเลยที่ 2 ได้ให้ความไว้วางใจในการปฏิบัติงานของจำเลยที่ 1 อยู่แล้ว คำให้การของจำเลยที่ 2 ที่ว่าจำเลยที่ 1 ลอบเอา

รถไปใช้ด้วยธุระส่วนตัวของจำเลยที่ 1 โดยจำเลยที่ 2 ไม่ทราบ ฝ่ายจำเลยก็มีแต่จำเลยที่ 1 แต่ผู้เดียว เบิกความว่าขับรถออกไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากจำเลยที่ 2 เท่านั้น ไม่มีน้ำหนักที่จะทำให้ฟังได้ตามข้อต่อสู้จำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ด้วย (ฎีกาที่ 445/2512) ลูกจ้างบริษัทจำเลยทำหน้าที่ขับรถยนต์ขนหินขณะหยุดพักงานตอนเที่ยงวัน ได้ขับรถยนต์บรรทุกของจำเลยออกไปจากเส้นทางที่ก่อสร้างเพื่อไปรับประทานอาหาร รถยนต์ชนจักรยานยนต์ซึ่งโจทก์นั่งซ้อนท้ายมาโดยประมาณเล็กน้อย ในการที่ลูกจ้างเอาจารถของจำเลยขับไป นั้นแม้จะเป็นการฝ่าฝืนระเบียบของบริษัทจำเลยที่วางไว้ แต่ก็อยู่ระหว่างที่ลูกจ้างประจำทำงานตามทางการที่จ้าง ให้แก่บริษัทจำเลยตลอดทั้งวัน ย่อมเป็นการละเมิดต่อโจทก์ในทางการที่จ้างของจำเลย บริษัทจำเลยต้องรับผิดชอบ คดีที่ฟ้องนายจ้างให้ร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างที่ขับรถไปกระทำละเมิดนั้น รถคันนั้นจะเป็นของนายจ้างหรือไม่สำคัญ (ฎีกาที่ 970/2512) จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างขับรถไปในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 เมื่อจำเลยที่ 1 ขับรถไปชนรถของโจทก์เสียหายแล้ว จำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้รับประกันภัยได้รับว่าจะซ่อมรถให้โจทก์ แต่แล้วก็ไม่ซ่อมให้ดังนี้ จำเลยที่ 2 จะต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 เพื่อความเสียหายที่โจทก์ไม่ได้ใช้รถเป็นเวลานานด้วย และจำเลยจะอ้างว่าค่าเสียหายรายวันที่โจทก์ไม่ได้ใช้รถเป็นพิเศษซึ่งจำเลยคาดไม่ถึง และโจทก์มีรถอยู่หลายคันไม่น่าจะขาดรถสำหรับใช้ กับคาดไม่ถึงว่าโจทก์จะมีหน้าที่ต้องให้เช่ารถด้วยดังนี้ก็ได้ (ฎีกาที่ 844/2513) จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างขับรถของกรมชลประทาน จำเลยที่ 2 ได้ขับรถไปส่งนายช่างของจำเลยที่ 2 ที่ทำการของจำเลยที่ 2 ตามคำสั่งของหัวหน้า แล้วไม่เอาจรถเก็บเข้าอู่ตามข้อบังคับของจำเลยที่ 2 แต่ได้ขับรถออกไปรับประทานอาหารโดยลำพัง เสร็จแล้วขับรถเพื่อกลับบ้านพักของจำเลยที่ 1 ซึ่งอยู่ในกรมชลประทาน ก็เกิดเหตุรถชนกันขึ้น เช่นนี้ถือว่ายังเป็นการปฏิบัติงานของจำเลยที่ 1 ในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดชอบในผลละเมิดกับจำเลยที่ 1 ด้วย (ฎีกาที่ 879-890/2514) เทศ

บาลจัดรถยนต์ประจำตำแหน่งให้พนักงานเทศบาลชั้นผู้ใหญ่ใช้ พร้อมกับจ้างคนขับรถให้ด้วย โดยผู้ขับรถนำรถไปเก็บไว้ที่บ้าน คนขับรถได้ขับรถโดยประมาทชนโจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัส ในขณะที่ผู้ขับรถนั่งมาในรถนั้นด้วย แม้ขณะเกิดเหตุจะเป็นเวลา 20 นาฬิกานอกเวลาราชการ ก็ยังถือได้ว่าคนขับรถซึ่งเป็นลูกจ้างของเทศบาลได้กระทำไปในทางการที่จ้างเทศบาลจะปฏิเสธความรับผิดชอบมิได้ (ฎีกาที่ 1001/2514) รถคันเกิดเหตุเป็นของจำเลยที่ 1 ที่ 2 ซึ่งใช้วิ่งร่วมกับจำเลยที่ 3 รับส่งคนโดยสารโดยทาสีเป็นสีเดียวกับรถของจำเลยที่ 3 มีตราและอักษรย่อของจำเลยที่ 3 ติดที่ข้างรถ และต้องเสียเงินค่าทำหรือค่าออกรถให้จำเลยที่ 3 โดยมีนายสถานีซึ่งเป็นคนของจำเลยที่ 3 กำหนดเวลาให้ออกรถ ถือว่าจำเลยที่ 3 ร่วมกิจการเดินรถกับจำเลยที่ 1 ที่ 2 และเป็นกิจการของจำเลยที่ 3 ด้วย คนขับรถคันเกิดเหตุซึ่งเป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 1 ที่ 2 ย่อมจะต้องเป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 3 ด้วย จำเลยที่ 3 จึงต้องร่วมรับผิดชอบในการละเมิดของคนขับรถนั้น (ฎีกาที่ 1893-94/2514) กรรมการของบริษัทซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้จัดการใช้ให้ลูกจ้างขับรถยนต์ของบริษัทไป โดยกรรมการผู้นั้นนั่งไปด้วย ย่อมถือได้ว่าลูกจ้างได้ขับรถไปในทางการที่บริษัทจ้าง ซึ่งบริษัทจะต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดด้วย (ฎีกาที่ 407-08/2515) ลูกจ้างทำหน้าที่ขับรถยนต์ของกรมทางหลวงได้ขับรถยนต์ของกรมทางหลวงออกไปลองเครื่อง ตั้งแต่เวลา 15 นาฬิกาอันเป็นเวลาราชการ รถยนต์เกิดน้ำมันดันต้องแก้เครื่องอยู่จนเวลา 19 นาฬิกา แล้วขับต่อมาจนชนคนตายโดยประมาท ถือได้ว่าลูกจ้างกระทำการในทางการที่จ้างของกรมทางหลวง (ฎีกาที่ 574/2515) ท. เป็นลูกจ้างมีหน้าที่ขับรถขององค์การจำเลย ตอนเช้าวันเกิดเหตุ ท. ได้ขับรถไปในหน้าที่โดยขับไปทำงาน ที่สำนักงานขององค์การจำเลยตามคำสั่งของหัวหน้าฝ่ายและตอนเที่ยงได้ขอลาหัวหน้าฝ่ายไปช่วยญาติแต่งงาน หัวหน้าฝ่ายอนุญาตให้ไปได้ แต่สั่งให้เอารถไปเก็บเสียก่อน ท. กลับเอารถไปงานแต่งงาน จากลับจะไปส่งเพื่อนได้ขับรถนั้นโดยประมาทชนกับรถอื่นเป็น

เหตุให้มีคนตายและบาดเจ็บ แม้เหตุจะเป็นในระหว่าง ท. ขับรถไปธุระ ส่วนตัวโดยจำเลยไม่ทราบ แต่ตราใบคดีที่รถยังไม่กลับไปถึงที่เก็บก็ยังคงถือว่าเป็นการกระทำในทางการที่จ้างอยู่ถึงแม้ ท. จะได้ฝ่าฝืนระเบียบการใช้รถขององค์การจำเลย เพราะนำรถไปใช้กิจการอื่นนอกหน้าที่โดยมิได้รับอนุมัติจากผู้อำนวยการองค์การจำเลย ระเบียบดังกล่าวก็เป็นระเบียบปฏิบัติภายในขององค์การจำเลยเท่านั้น องค์การจำเลยจะนำมาใช้กับบุคคลภายนอกไม่ได้ องค์การจำเลยในฐานะนายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบด้วย (ฎีกาที่ 1631-34/2515) ลูกจ้างขับรถบรรทุกซึ่งใช้ในกิจการไร่ของนายจ้าง ได้ขับรถไปซื้อแห่นบรดมาใส่รถบรรทุกอีกคันหนึ่งของนายจ้าง โดยผู้ดูแลไร่ของนายจ้างยินยอมให้ไปเป็นการไปกระทำกิจการในทางการที่จ้างของนายจ้าง เมื่อลูกจ้างซื้อแห่นบรดได้แล้วขณะขับรถกลับไร่ มีผู้ว่าจ้างให้บรรทุกของเที่ยวหนึ่งก่อนแล้วจึงกลับ ระหว่างทางกลับไร่ได้เกิดชนกับรถของบุคคลอื่น โดยความประมาทของลูกจ้างเช่นนี้ ถือว่ายังอยู่ในระหว่างปฏิบัติงานในทางการที่จ้าง นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบแห่งละเมิดที่ลูกจ้างได้กระทำไป (ฎีกาที่ 2789/2515) จำเลยที่ 3 ได้รับสัมปทานเดินรถและได้รับรถคันที่จำเลยที่ 1 ขับให้วิ่งร่วมในเส้นทางที่ได้รับสัมปทานมีชื่อบริษัทจำเลยที่ 3 ที่ข้างรถ จำเลยที่ 3 ควบคุมการเดินรถ กำหนดอัตราค่าโดยสารและได้รับประโยชน์ตอบแทนในการเรียกค่าธรรมเนียมจากรถที่เข้าร่วมเส้นทาง และคิดค่าจอดรถเป็นรายวัน เช่นนี้ ถือได้ว่าจำเลยที่ 3 ได้มีและใช้รถคันเกิดเหตุในกิจการเดินรถของจำเลยที่ 3 เมื่อจำเลยที่ 1 ทำละเมิดเสียหายต่อโจทก์ จำเลยที่ 3 ก็ต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 (ฎีกาที่ 450/2516) จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นลูกจ้างขับรถของจำเลยที่ 1 ได้ขับรถบรรทุกน้ำมันไปส่งตามคำสั่งของจำเลยที่ 1 โดยใช้เส้นทางสายหนึ่งแต่หลังจากส่งน้ำมันเสร็จ จากกลับจำเลยที่ 2 ไม่ใช่เส้นทางเดิมอันเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งและระเบียบของจำเลยที่ 1 แล้วเกิดเหตุชนกับรถยนต์อื่น แม้จำเลยที่ 2 จะขับรถออกนอกเส้นทางก็ยังคงถือได้ว่าการปฏิบัติงานของจำเลยที่ 2 ที่ได้กระทำไปนั้นอยู่ในทางการที่จ้าง

ของจำเลยที่ 1 ผู้เป็นนายจ้างจำเลยที่ 1 จะอ้างคำสั่งหรือระเบียบภายใน ขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกหาได้ไม่ จำเลยที่ 1 จึงต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 2 ในผลแห่งละเมิดด้วย (ฎีกาที่ 502-04/2517) กรมไปรษณีย์โทรเลขขอ อนุญาตให้นุรุษไปรษณีย์ขับรถยนต์ของกรมรับส่งข้าราชการในกรม นอก เวลาปฏิบัติราชการปกติของทางราชการ เพื่อข้าราชการจะไม่ต้องมา ปฏิบัติราชการสาย และเป็นการอำนวยความสะดวกสบายและประหยัด แก่ข้าราชการ อันเป็นการให้สวัสดิการแก่ข้าราชการและเป็นประโยชน์แก่ ข้าราชการของกรมด้วยการขับรถของนุรุษไปรษณีย์จึงอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์ และเป็นการทำงานตามหน้าที่จ้างของกรมไปรษณีย์โทรเลข แม้นุรุษ ไปรษณีย์จะได้รับค่าจ้างพิเศษรายเดือน เป็นค่าทำงานล่วงเวลาจาก ข้าราชการผู้โดยสารรถยนต์ด้วย ก็ไม่ทำให้การขับรถยนต์มิใช่ราชการของ กรมไปรษณีย์โทรเลข เมื่อการขับรถนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น กรมไปรษณีย์โทรเลขจึงต้องรับผิดชอบด้วย (ฎีกาที่ 702/2517) จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างมีหน้าที่ขับรถยนต์ของจำเลยที่ 2 ผู้รับเหมาทางคนคุมงาน จำเลยที่ 2 ปล่อยให้จำเลยที่ 1 ขับรถไปซื้อข้าวผัดซึ่งอยู่นอกเส้นทางทำงาน ของจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 1 ขับรถไปชนผู้อื่นถึงแก่ความตาย เมื่อเวลาบ่าย 2 โมง ดังนั้นขณะเกิดเหตุจำเลยที่ 1 กำลังทำงานตามหน้าที่ และการที่ จำเลยที่ 1 ไปซื้อข้าวผัดก็โดยคำสั่งของคนคุมงานของจำเลยที่ 2 ซึ่ง กำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่เช่นกันทั้งในเวลาที่เกิดเหตุก็อยู่ในระหว่างเวลาทำงาน จึงถือได้ว่าการกระทำของจำเลยที่ 1 มิได้นอกเหนือทางการที่จ้าง (ฎีกาที่ 713/2517) จำเลยร่วมซึ่งเป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 2 ขับรถบรรทุกดินไป ส่งตามคำสั่งของจำเลยที่ 2 ในระหว่างทางจำเลยร่วมใช้และยินยอมให้ จำเลยที่ 1 ซึ่งไม่มีใบอนุญาต ให้ขับรถยนต์ขับแทนโดยจำเลยร่วมนั่ง ไปด้วย จำเลยที่ 1 ขับรถโดยประมาท ชนรถยนต์ของโจทก์เสียหายและ โจทก์บาดเจ็บ ดังนั้นต้องถือว่าจำเลยร่วมทำละเมิดด้วย เพราะเป็นความ ประมาทของจำเลยร่วมใช้และยินยอมให้จำเลยที่ 1 ซึ่งไม่มีใบอนุญาต ให้ ขับรถยนต์ ขับแทนตนและถือว่าจำเลยร่วมได้กระทำละเมิดในทางการที่

จ้างของจำเลยที่ 2 แม้จำเลยที่ 2 จะไม่รู้เห็นยินยอมในการที่จำเลยร่วมใช้ให้จำเลยที่ 1 ขับรถแทนจำเลยที่ 2 ผู้เป็นนายจ้างของจำเลยร่วมก็ต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิด ซึ่งจำเลยร่วมได้กระทำไปในการที่จ้างนั้น (ฎีกาที่ 850/2517) หลังจากเลิกงานขนน้ำ อันเป็นงานในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 แล้ว จำเลยที่ 1 ยังมีได้เอารถเข้าเก็บแต่ได้ขับไปที่แห่งอื่น กระทั่งเกิดเหตุชนรถอีกคันหนึ่ง เป็นเหตุให้บุตรโจทก์ถึงแก่ความตาย ดังนี้ แม้จะเกิดเหตุหลังจากเลิกงานแล้วก็ถือว่ายังอยู่ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ตามทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 เพราะการปฏิบัติหน้าที่ยังไม่เสร็จสิ้นโดยอยู่ในระหว่างที่จำเลยที่ 1 จะต้องนำรถยนต์มาเก็บที่สำนักทำการงานของจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดของจำเลยที่ 1 ด้วย (ฎีกาที่ 2115/2517) ลูกจ้างขับรถยนต์ให้ลูกจ้างอื่นขับรถ เป็นการที่ลูกจ้างขับรถกระทำในกรอบแห่งการจ้าง เมื่อเกิดเหตุละเมิดนายจ้างต้องรับผิดชอบร่วมด้วย (ฎีกาที่ 147/2518) จำเลยที่ 1 จดทะเบียนเดินรถร่วมกิจการขนส่งกับจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดชอบในการทำละเมิดของ ส. ลูกจ้างขับรถของจำเลยที่ 1 ที่นำรถมาเดินร่วมกับจำเลยที่ 2 (ฎีกาที่ 1197/2518) ลูกจ้างกรมทางหลวงฯ ขับรถยนต์ของกรมทางหลวงฯ ไปรับเสด็จตามคำขอของนายอำเภอ ซึ่งนายช่างโครงการหัวหน้าศูนย์ของกรมทางหลวงฯ อนุมัติ และผู้ขับรถประจำยอมให้ขับและนั่งไปด้วย ถือได้ว่าได้ใช้รถในทางการของกรมทางหลวงฯ นายจ้างต้องรับผิดชอบในละเมิดของลูกจ้าง (ฎีกาที่ 2538/2518) ส่งรถแทรกเตอร์ทางรถไฟของการรถไฟแห่งประเทศไทย ไม่ใช่ ป.พ.พ. ตาม ม. 609 ในส่วนที่บัญญัติไว้ใน พ.ร.บ. จัดวางการรถไฟและทางหลวง พ.ศ. 2464 ซึ่ง ม. 51 บัญญัติว่า การรถไฟไม่รับผิดชอบ เว้นแต่ได้ส่งโดยประกัน จำเลยได้รับความคุ้มครองเฉพาะความรับผิดชอบทางสัญญาแต่โจทก์ฟ้องการรถไฟฯ เรียกค่าเสียหายฐานละเมิดได้ (ฎีกาที่ 2195/2520) จำเลยที่ 1 เช่าซื้อรถยนต์จากจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 1 นำรถมารับขนน้ำมันในนามจำเลยที่ 3 โดยจำเลยที่ 1 จ่ายค่าจ้างแก่คนขับรถคันนี้ เกิดเหตุระหว่างกลับจาก

บรรทุกส่งน้ำมัน จำเลยที่ 3 ได้ประโยชน์ในการส่งน้ำมันอันเป็นกิจการของจำเลยที่ 3 ถือเป็นนายจ้างรับผิดชอบร่วมกับคนขับรถด้วย สัญญาระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 3 ไม่ใช่จ้างทำของ นำ ม. 428 มาใช้ไม่ได้ (ฎีกาที่ 225/2521) จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างขับรถยนต์คันเกิดเหตุของจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 1 ขับรถกลับมาแล้วก็นำรถเข้าตรวจสภาพที่ปั้มน้ำมันของจำเลยที่ 2 เสร็จแล้วจำเลยที่ 1 ขับรถเปล่าคันนี้จะไปอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าที่บ้านของจำเลยที่ 1 เพื่อจะกลับมานอนและเตรียมตัวจะเดินทางในวันรุ่งขึ้นอีก ระหว่างทางขาไปได้ชนรถยนต์ของโจทก์เสียหายดังนี้ แม้ตามระเบียบเมื่อคนขับรถนำรถเข้าเก็บแล้ว ก่อนจะถึงเวลารับส่งคนโดยสารคนขับจะนำรถออกจากที่เก็บไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเท่านั้นก็ตาม แต่การควบคุมดูแลหละหลวมมาก และเป็นเช่นนี้มาก่อนเกิดเหตุ ถือได้ว่าจำเลยที่ 2 ยินยอมให้คนขับนำรถออกไปใช้เมื่อหมดเวลาทำงานแล้วได้ เมื่อคนขับไปทำละเมิดก็ต้องถือว่าได้กระทำในทางการที่จ้าง จำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ (ฎีกาที่ 501/2522) การที่จำเลยที่ 1 ขับรถไปเดินสายไฟให้วัดก็เนื่องจากได้รับคำสั่งของจำเลยที่ 2 ผู้เป็นนายจ้าง มอบหมายให้จำเลยที่ 1 เอรารถไป อันเป็นการแสดงอยู่ว่าจำเลยที่ 2 ไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ของจำเลยที่ 1 ฉะนั้นแม้จำเลยที่ 1 จะได้เปลี่ยนเส้นทางจากกลับไปแวะดื่มสุรากับเพื่อน จนต่อมาเกิดเหตุขับรถไปชนร้านของผู้อื่น ทำให้ทรัพย์สินของโจทก์เสียหายไปด้วย ก็ถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่จำเลยที่ 1 ได้กระทำไปในทางการที่จ้างจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 (ฎีกาที่ 1653/2523) ความหมายของทางการที่จ้างนั้นมีได้จำกัดอยู่เฉพาะในเวลาทำงานของนายจ้างเท่านั้น แต่ยังคงคำนึงถึงเหตุอื่นประกอบด้วย การที่จำเลยที่ 1 ได้รับอนุญาตจากนายจ้างให้ขับรถจักรยานยนต์ไปเก็บที่บ้านของจำเลยที่ 1 หลังจากเวลาทำงานตามปกติ เพื่อประโยชน์ในการนำรถจักรยานยนต์กลับมาทำงานให้นายจ้างในวันรุ่งขึ้น จำเลยที่ 1 แวะไปกินเหล้าแล้วกลับบ้าน รถชนสามล้อโจทก์ ถือได้ว่าอยู่ในกรอบแห่งทางการที่จ้าง (ฎีกาที่ 1681/2523) จำเลยเป็นผู้รับ

เหมาะก่อสร้างอาคาร คณงานก่อสร้างได้กระทำการโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของโจทก์เสียหาย จำเลยต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่เกิดขึ้นด้วย คณงานซึ่งถือว่าเป็นลูกจ้างของจำเลยในทางการที่จ้าง ได้ทำโดยประมาท จะอ้างว่าคณงานของผู้รับเหมาช่วงเป็นผู้กระทำให้พันความรับผิดชอบไม่ได้ (ฎีกาที่ 2336/2523) จำเลยที่ 3 ได้นำรถยนต์บรรทุกคันเกิดเหตุเข้าร่วมในกิจการทำไม้ของจำเลยที่ 2 มีจำเลยที่ 1 เป็นผู้ควบคุมไปเมื่อจำเลยที่ 1 ลูกจ้างของจำเลยที่ 2 กระทำละเมิดในทางการที่จ้างอันเป็นกิจการของจำเลยที่ 2 ถือได้ว่ากระทำละเมิดในทางการที่จ้างอันเป็นกิจการของจำเลยที่ 3 ด้วย (ฎีกาที่ 2808/2523) จำเลยที่ 1 ขับรถยนต์ของจำเลยที่ 2 ซึ่งนำเข้าร่วมรับขนส่งกับห้างหุ้นส่วนผู้เอาประกันภัยค้ำจุนกับจำเลยร่วม จำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 ฐานเป็นนายจ้างตาม ป.พ.พ. 425 (ฎีกาที่ 105/2524) ป. ลูกจ้างของจำเลยขับรถของจำเลยไปรับบุตรของ จ. กรรมการผู้จัดการบริษัทจำเลยไปส่งที่บ้านแล้วนำรถกลับไปเพื่อเก็บไว้อย่างที่เก็บรถ แต่ในระหว่างทาง ป. ได้มอบให้อ. ลูกจ้างของจำเลยอีกคนหนึ่งขับรถยนต์จำเลยไปไว้อย่างที่เก็บรถแทนแล้วเกิดเหตุชนรถจักรยานยนต์ของโจทก์ที่ 2 ซึ่งโจทก์ที่ 1 ขับขี่ไป ดังนี้ แม้ขณะเกิดเหตุ ป. ไม่ได้ขับขี่รถยนต์เอง แต่การที่ อ. เอาไปเก็บดังกล่าวโดยการมอบหมายของ ป. ก็ต้องอยู่ในความรับผิดชอบของ ป. อยู่ จึงถือได้ว่าขณะเกิดเหตุรถชนกันนั้นเป็นการกระทำของลูกจ้างจำเลยในทางการที่จ้าง จำเลยต้องร่วมรับผิดชอบโจทก์ (ฎีกาที่ 472/2524) ห้างหุ้นส่วนจำกัดรับเหมาะก่อสร้างโดยจ้างเหมาเฉพาะค่าแรงต่อไปเป็นจ้างแรงงาน ผู้รับเหมาต้องรับผิดชอบในละเมิดที่ลูกจ้างของผู้รับเหมาค่าแรงทำขึ้น หุ้นส่วนผู้จัดการ คือหุ้นส่วนประเภทรับผิดชอบไม่จำกัด ต้องรับผิดชอบในฐานะส่วนตัวด้วย (ฎีกาที่ 722/2524) เมื่อจำเลยที่ 2 นายจ้างของจำเลยที่ 1 นำรถยนต์บรรทุกซึ่งจำเลยที่ 1 ขับประจำเข้าร่วมในกิจการของบริษัทจำเลยที่ 3 จำเลยที่ 3 ย่อมอยู่ในฐานะเป็นนายจ้างของจำเลยที่ 1 ด้วย จำเลยที่ 3 ต้องร่วมรับผิดชอบในฐานะนายจ้าง มิใช่ฐานะตัวการ (ฎีกาที่ 1848/2524)

คำพิพากษาฎีกา (นายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบ) ลูกจ้างขับรถไปส่ง นายจ้างรับประทานอาหารเช้า แล้วลูกจ้างขับรถยนต์นั้นไปที่อื่นโดยผลการ มิได้รับความยินยอมจากนายจ้าง ไปชนคนตายดังนี้ นายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบ ร่วมกับลูกจ้าง (ฎีกาที่ 1329/2496)⁽¹⁾ ผลตำรวจลอบไขกุญแจเอารถยนต์ของกรมตำรวจไปขี่โดยผลการ ผลตำรวจเป็นผู้ครอบครองรถยนต์ กรมตำรวจมิได้ครอบครอง กรมตำรวจไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิด ที่ผลตำรวจขับรถไปชนเขานอกหน้าที่ (ฎีกาที่ 1486/2497)⁽²⁾ เจ้าของ เรือยนต์ให้เช่าเรือไปประกอบกิจการของผู้เช่า ตลอดจนคนประจำเรือ และผู้ควบคุมเรือก็ได้รับเงินเดือนจากผู้เช่า เจ้าของเรือไม่ต้องรับผิดชอบ ละเมิด (ฎีกาที่ 533/2499) นายจ้างให้ลูกจ้างนำมะพร้าวไปส่งให้ ผู้ซื้อ ในระหว่างส่งมะพร้าวแก่กันนั้นผู้ซื้อได้เถียงด่าว่าลูกจ้างๆ โกรธ จึงชกต่อผู้ซื้อมีบาดเจ็บ ถือว่าเป็นเหตุการณ์อีกอันหนึ่ง ไม่ใช่กิจการ ที่นายจ้างมอบให้ลูกจ้างไปกระทำ นายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบ ละเมิด ร่วมกันกับลูกจ้าง (ฎีกาที่ 1484/2499) ลูกจ้างซึ่งมีหน้าที่ขับรถยนต์ บรรทุกของนายจ้างได้ขับรถยนต์บรรทุกของผู้อื่น ที่มาฝากนายจ้างไว้ เพื่อไปเที่ยวงานวัดในคอนกลางคืน แม้นายจ้างจะรู้เห็นยินยอมด้วย ก็หา ใช่เป็นเรื่องที่ลูกจ้างขับรถไปในทางการที่จ้างไม่ (ฎีกาที่ 403/2503) โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างขับรถของจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็น นายจ้าง และจำเลยที่ 2 ให้จำเลยที่ 1 ขับรถยนต์รับส่งบรรทุกของและคน โดยสารในนามของจำเลยที่ 3 เพื่อการค้าหากำไรร่วมกัน ดังนี้เมื่อจำเลย ที่ 1 ละเมิดทำให้โจทก์เสียหาย จำเลยที่ 3 หาต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลย ที่ 1 ไม่ เพราะตามฟ้องของโจทก์ไม่มีทางที่จะให้เข้าใจว่าจำเลยที่ 3 มีฐานะ เป็นนายจ้างจำเลยที่ 1 ได้เลย แม้ข้อเท็จจริงจะได้ความตามที่คู่ความนำ สืบว่า จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 3 ก็เป็นข้อเท็จจริงนอกฟ้อง หรือนอกประเด็น จะรับฟังมาเป็นข้อวินิจฉัยหาคดีหาได้ไม่ (ฎีกา

---

¹ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1189-70/2509 เปรียบเทียบ

ที่ 294-95/2506) ทำตามคำสั่งของนายจ้างเสร็จแล้ว ขับรถไปธุระส่วนตัวโดยนายจ้างไม่ทราบจากนั้นจึงขับรถกลับมาร้านนายจ้างโดยเปลี่ยนเส้นทางจากกลับ ระหว่างทางไปชนรถของผู้อื่นเสียหายซึ่งเป็นการละเมิด เช่นนี้ ถือว่ายังเป็นการกระทำในทางหน้าที่จ้าง เมื่อรถที่ลูกจ้างขับไปชนรถอื่นเพราะเหตุสุดวิสัย นายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบทั้งฐานะนายจ้างและในฐานะผู้รับขนคนโดยสาร (ฎีกาที่ 825/2508) ลูกจ้างซึ่งมีหน้าที่ขับรถบรรทุกจ้างของนายจ้างได้ขับรถยนต์บรรทุกของบุคคลอื่นที่มาฝากนายจ้างไว้เพื่อไปเที่ยวงานวัดในตอนกลางคืนแม้นายจ้างจะรู้เห็นยินยอมด้วย ก็หาใช่เป็นเรื่องที่ลูกจ้างขับรถไปในทางหน้าที่จ้างไม่ (ฎีกาที่ 603/2510) ขับรถยนต์ไปซ่อมที่อู่รถแล้วเจ้าของรถยนต์วานให้ช่างซ่อมรถขับรถคันนั้นไปส่งที่อื่น เมื่อส่งเสร็จแล้วช่างซ่อมรถขับรถกลับอู่ไปเกิดชนกับรถจักรยานยนต์ของผู้เสียหายระหว่างทาง ดังนี้ช่างซ่อมรถไม่ได้เป็นตัวแทนหรือลูกจ้างของเจ้าของรถยนต์ เจ้าของรถยนต์ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในการละเมิดนั้น (ฎีกาที่ 1176/2510) ลูกจ้างมีหน้าที่ขับรถยนต์ เมื่องานเลิกแล้วได้ขับรถยนต์ของนายจ้างบรรทุกเครื่องครัวของคนงานอีกคนหนึ่งเอาไปส่งที่บ้านพี่สาวของคนงานนั้นอันเป็นกิจธุระส่วนตัว โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลรถยนต์ แล้วไปชนบุตรของโจทก์ตาย การละเมิดไม่ใช่การกระทำในทางหน้าที่จ้าง นายจ้างไม่ต้องร่วมรับผิดชอบแห่งการละเมิดด้วย (ฎีกาที่ 1772/2512) จำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของรถยนต์บรรทุกซึ่งมีจำเลยที่ 2 เป็นลูกจ้างมีหน้าที่ขับรถคันนี้ วันเกิดเหตุจำเลยที่ 2 ขับรถคันนี้ไปส่งของที่โกดังของ ท. เมื่อเอาของลงจากรถทั้งไว้ ตัวไปเสียที่อื่นทิ้งกุญแจรถเสียไว้ ย. ซึ่งเป็นผู้จัดกิจการของจำเลยที่ 1 ไซ้ให้จำเลยที่ 3 ซึ่งไม่มีหน้าที่ขับรถไปดู มิได้สั่งให้ขับรถออกมาจำเลยที่ 3 ขับรถมาโดยพลการด้วยความประมาทจนเกิดชนกับรถคันอื่นเป็นเหตุให้คนตายและบาดเจ็บ ดังนี้จะถือว่าเป็นการกระทำในทางหน้าที่จ้างไม่ได้ จำเลยที่ 1 จึงไม่ต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 3 (ฎีกาที่ 659-60/2513) จำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นและเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของจำเลยที่ 2

ซึ่งเป็นนิติบุคคล และเป็นนายจ้างของจำเลยที่ 1 มิใช่ นายจ้างของจำเลยที่ 1 ด้วย ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดของจำเลยที่ 1 (ฎีกาที่ 624/2515) จำเลยที่ 1 รับราชการเป็นบุรุษไปรษณีย์ได้ขั้บรดของกรมไปรษณีย์ฯ จำเลยที่ 2 ไปเก็บไปรษณีย์ตามตู้ไปรษณีย์ตามหน้าที่ และจอดรถไฟที่ขอบถนนโจทก์ ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานควบคุมการจราจรบอกให้จำเลยที่ 1 ไปจอดรถบนไหล่ถนนเพราะการจราจรคับคั่งจำเลยที่ 1 ด่าโจทก์แล้วกลับไปขึ้นรถ โจทก์ก็ตามไปยื่นเอามือเท้าขอบประตูรถตรงที่นั่งคนขับ และชะโงกศีรษะเข้าไปในรถแจ้งข้อหาว่าคูหมีนเจ้าพนักงาน จำเลยที่ 1 ขั้บรดออกไปโดยเร็วและผลักโจทก์ตกจากรถ ทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ การที่จำเลยที่ 1 ขั้บขวางการจับกุมโดยขั้บรดเคลื่อนออกไปและผลักโจทก์ตกจากรถจนได้รับบาดเจ็บนี้ เป็นเรื่องส่วนตัวของจำเลยที่ 1 และเป็นการทำร้ายกันโดยเลพาะมิได้เกี่ยวกับจำเลยที่ 2 และมีได้เป็นการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ จำเลยที่ 2 จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ (ฎีกาที่ 1931/2518) จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างของบริษัทซึ่งเช่ารถยนต์ของจำเลยที่ 2 ไปใช้ จำเลยที่ 2 เป็นเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ดาราทไทยซึ่งบริษัทเป็นผู้จัดการ จำเลยที่ 2 กับสามีเป็นกรรมการบริษัท จำเลยที่ 1 ขั้บรดกันนี้กลับจากส่งหนังสือพิมพ์ดาราทไทยทำให้โจทก์เสียหายโดยละเมิดในทางการที่บริษัทจ้าง บริษัทเป็นนิติบุคคลต่างหากจากจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 ไม่ต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 (ฎีกาที่ 803/2520) ผู้ควบคุมรถและพนักงานเก็บค่าโดยสารรถประจำทางลูกจ้างบริษัทขนส่ง รุมทำร้ายคนโดยสารที่ต่อว่าคนขั้บรดซึ่งเลี้ยวรถเร็วทำให้คนโดยสารตกจากที่นั่ง เป็นการนอกเหนือกิจการในหน้าที่ที่จ้าง บริษัทนายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบด้วย (ฎีกาที่ 1942/2520) ลูกจ้างประจำปั้มน้ำมันของจำเลยมีหน้าที่เติมน้ำมัน ถังรถยนต์ ลูกจ้างแกั้รถยนต์ของโจทก์ที่เครื่องยนต์ดับเพราะน้ำท่วม แล้วนำรถออกไปลองเครื่อง ไม่เป็นการกระทำในทางการที่จ้างรถของโจทก์เกิดอุบัติเหตุเสียหายจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ (ฎีกาที่ 801/2521) จำเลยที่ 1 ขั้บรดยนต์ในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 ผู้เป็น

นายจ้าง ด้วยความประมาท ชน ส. บุตรโจทก์ได้รับอันตรายแก่กายถึงสาหัส แล้วนำไปทิ้งหมกน้ำในคูริมนนเป็นเหตุให้ ส. ตาย เป็นคนละเรื่องคนละตอนกับเหตุที่จำเลยที่ 1 ขับรถชน ส. และเห็นได้ว่าเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของจำเลยที่ 1 โดยเฉพาะเจาะจงเป็นพิเศษคือเพื่อปกปิดและเพื่อให้พ้นอาญาในความผิดที่ตนได้กระทำขึ้น หากเกี่ยวกับการที่จำเลยที่ 2 ได้จ้างให้จำเลยที่ 1 กระทำไม่ จำเลยที่ 2 จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่โจทก์เพราะการตายของ ส. (ฎีกาที่ 2060/2524)

ข้อ 4

ข้อนำคิดในแง่วิธีพิจารณา

(66) การบรรยายฟ้อง การที่บุคคลภายนอกผู้เสียหายจะบรรยายฟ้องผู้เป็นนายจ้างให้รับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างนั้น คำฟ้องจะต้องแสดงรายละเอียดแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาและคำขอบังคับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 ข้อสำคัญก็คือจะต้องบรรยายฟ้องให้ชัดเจนว่า

1. จำเลยเป็นนายจ้างของผู้ทำละเมิด
2. การกระทำของลูกจ้างเป็นละเมิดต่อโจทก์
3. การกระทำละเมิดได้เกิดในทางการที่จ้าง
4. โจทก์ได้รับความเสียหายอย่างไร และเป็นมูลค่าเท่าใด
5. คำขอท้ายฟ้อง

สาระสำคัญก็คือโจทก์จะต้องนำสืบให้สมตามฟ้องว่าการกระทำละเมิดได้เกิดในทางการที่จ้าง ได้มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยว่า ในการบรรยายฟ้องของโจทก์ที่ว่าจำเลยที่ 1 เป็นนายจ้าง จำเลยที่ 2 เป็นลูกจ้าง สมคบกันเอาเพลิงจุดเผาป่าสวนจนไฟลามไปถึงสวนของโจทก์ได้รับความเสียหาย ไม่เป็นฟ้องตามมาตรา 425 เพราะโจทก์มิได้ฟ้องว่าจำเลย

ที่ 2 กระทำการในทางการที่จ้าง ฟ้องของโจทก์กลับแสดงว่าจำเลยทั้งสอง
กระทำผิดร่วมกัน จึงขาดสาระสำคัญตามมาตรา 425⁽¹⁾ ต่อมาได้มีคำ
วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ว่าฟ้องของโจทก์ไม่จำเป็นต้องระบุโดยแจ้งชัดว่า ลูก
จ้างกระทำการในทางการที่จ้าง ถ้าพฤติการณ์ตามที่บรรยายฟ้องทำให้เห็น
ชัดได้ว่าเป็นการกระทำในทางการนั่นเอง ก็เป็นฟ้องตามมาตรา 425 ได้
ข้อเท็จจริงได้ความว่าโจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ 2 ผู้เป็นนายจ้างและเจ้าของ
รถยนต์ได้มอบรถยนต์ให้จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นลูกจ้าง ในตำแหน่งหัวหน้า
ช่างเครื่องยนต์ของบริษัทจำเลยที่ 2 ไปใช้ในตำแหน่งหน้าที่ ในวันเกิด
เหตุ จำเลยที่ 1 ขับรถโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้รถยนต์ของจำเลย
ชนรถยนต์ของโจทก์เสียหาย

(๑๗) คำให้การต่อสู้ของจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่งมาตรา 177 จำเลยจะต้องแสดงให้ชัดแจ้งในคำให้การว่า
ตนประสงค์จะยอมรับหรือปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งหมดหรือบางส่วน
ด้วยเหตุนี้จำเลยผู้ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นนายจ้าง อาจปฏิเสธข้ออ้างของ
โจทก์ว่าตนมิได้เป็นนายจ้าง หรือการกระทำของลูกจ้างไม่เป็นละเมิด
หรือละเมิดเกิดนอกทางการที่จ้าง

อนึ่ง ในการต่อสู้นี้ จำเลยอาจให้การรวมกันไปว่ามีได้เป็นนาย
จ้างของผู้ทำละเมิดหรือแม้จะเป็นนายจ้างการกระทำของลูกจ้างก็เกิดนอก
ทางการที่จ้าง ดังนี้ถือว่าเป็นคำให้การที่ชอบไม่เคลือบคลุม เพราะแม้ศาล
จะไม่เชื่อคำพยานตอนแรกที่ว่ามีได้เป็นนายจ้างลูกจ้างกัน ศาลอาจเชื่อ
คำพยานตอนที่ว่าละเมิดเกิดนอกทางการที่จ้างก็ได้^(๒)

คำพิพากษาศาลฎีกา (เกี่ยวกับการบรรยายฟ้อง) โจทก์บรรยายฟ้องว่า
อ. ลูกจ้างของจำเลยขับรถของจำเลยเพื่อรับส่งสินค้าและคนโดยสาร
ตามทางการที่จำเลยจ้าง โดยความประมาทปราศจากความระมัดระวังขับ
รถเร็วสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ ทำให้รถพลิกคว่ำและโจทก์ซึ่งเป็นผู้

---

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1/2481

²คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 553/2502

โดยสารได้รับบาดเจ็บขอให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหาย ดังนี้เป็นเรื่องโจทก์ฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบเป็นผู้รับขนส่งคนโดยสารตาม ป.พ.พ. มาตรา 608 มีใจเรื่องละเมิด (ฎีกาที่ 1250/2517) โจทก์ฟ้องว่า เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 จำเลยที่ 1,2 ร่วมกันข่มขู่หลอกลวงโจทก์ให้ย้ายตลาดนัดของโจทก์จากบ้านจำเลยที่ 4 ไปเปิดที่อื่น ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคม 2515 จำเลยที่ 1, 2, 3 ร่วมกันอนุญาตให้จำเลยที่ 4 เปิดตลาดนัดใหม่ที่บ้านของจำเลยที่ 4 โดยจำเลยทั้งสี่รู้อยู่แล้วว่าการเปิดตลาดนัดดังกล่าวย่อมจะก่อความเสียหายแก่โจทก์ ทำให้กิจการตลาดนัดของโจทก์เสียหายเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตและไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นการละเมิดต่อโจทก์ โจทก์ต้องขาดประโยชน์อันควรได้นับแต่เดือนพฤษภาคม 2515 เป็นเงิน 4,800 บาท และค่าเสียหายเป็นรายสัปดาห์นับแต่วันฟ้อง ดังนี้ แมโจทก์จะได้รับความเสียหายจากการเปิดตลาดนัดใหม่แข่งขันก็หาเป็นการละเมิดไม่ เพราะการเปิดตลาดนัดใหม่ย่อมเป็นสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการประกอบอาชีพ ชอบที่จะดำเนินการขออนุญาตและเปิดได้ตามกฎหมาย ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายหรือข้อบังคับว่า เมื่อผู้ใดได้รับอนุญาตให้เปิดตลาดนัดแล้ว จะอนุญาตให้ผู้อื่นเปิดตลาดนัดใกล้กันหรือในอำเภอเดียวกันไม่ได้ ส่วนฟ้องที่ว่าจำเลยที่ 1, 2 ร่วมกันข่มขู่หลอกลวงโจทก์ให้ย้ายตลาดนัดนั้นอาจเป็นละเมิด แต่โจทก์มิได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากเหตุที่ถูกข่มขู่หลอกลวงให้ย้ายตลาดนัดเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2514 กลับเรียกค่าเสียหายเป็นค่าขาดประโยชน์ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2515 เนื่องจากเหตุที่มีการเปิดตลาดนัดแข่งขัน ซึ่งมีใช้ความเสียหายที่เป็นผลโดยตรงจากการทำละเมิด จึงบังคับตามคำขอของโจทก์มิได้ ศาลพิพากษายกฟ้องได้โดยไม่ต้องสืบพยาน (ฎีกาที่ 1843/2517) โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยรับผิดชอบในมูลละเมิดโดยบรรยายฟ้องว่าจำเลยขับรถที่ต่อโครงไม้สูงขึ้นไปมากกว่าปกติ ลอดผ่านสายเคเบิลโทรศัพท์โดยประมาทไม่ดูแลเสียก่อน เป็นเหตุให้ทำรถเกี่ยวเอาสายเคเบิลโทรศัพท์พาดังไปจนขาดชำรุดเสียหาย และพาเอาเสาโทรเลขที่สายจึงอยู่ล้มหักเสียหาย การที่

โจทก์นำสืบถึงความประมาทของจำเลยว่า เพราะขับรถเป็นคานคอนกรีต ทั่วยรถที่สูงกว่าปกติจึงกระดอนสูงจนเหล็กประกบรูปตัว (U) เกี่ยวสาย เคเบิลโทรศัพท์ด้วยนั้น จึงเป็นการนำสืบในประเด็นเรื่องความประมาท เลินเล่อในการขับรถของจำเลย หากเป็นการสืบนอกฟ้องไม่ (ฎีกาที่ 418-419/2518) คำฟ้องว่ากรรมการตัดสินแข่งม้าพนันของสโมสรประมาท เลินเล่อตัดสินม้าชนะผิด ทำให้ผู้แทงม้าพนันขาดเงินรางวัลเป็นเรื่อง สัญญาซึ่งไม่เกิดขึ้นตามมาตรา 853 ไม่ใช่ละเมิด (ฎีกาที่ 1538/2518) คำฟ้องเรื่องละเมิด โจทก์มีสิทธิที่จะบรรยายว่า จำเลยกระทำละเมิดโดยจง ใจหรือประมาทเลินเล่อได้ ในเมื่อโจทก์ไม่แน่ใจว่ากรณีจะเป็นอย่างไรหรือ สุดแต่จะนำสืบให้ศาลฟังได้ทางใดทางหนึ่ง (ฎีกาที่ 1936/2518) จำเลยที่ 2 เข้าซื้อรถยนต์จากจำเลยที่ 3 จำเลยที่ 4 รับประกันภัยค้ำจุนจากจำเลยที่ 2, 3 จำเลยที่ 2 ให้ น. เข้าซื้อรถยนต์ต่อไปอีก จำเลยที่ 1 ลูกจ้างของ น. ขับรถนั้นโดยประมาทเลินเล่อทำให้สามโจทก์ตายจำเลยที่ 2, 3 ไม่ใช่ นายจ้างของจำเลยที่ 1 ไม่ต้องรับผิดชอบ จำเลยที่ 4 ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ โจทก์ไม่มี อำนาจฟ้องจำเลยที่ 4 (ฎีกาที่ 190/2521)

ข้อ 5 สิทธิไล่เบียด

(68) นายจ้างชอบที่จะได้รับการชดใช้จากลูกจ้าง ในกรณี ที่ลูกจ้างทำละเมิดในทางการที่จ้าง และนายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบด้วยนั้น เมื่อนายจ้างได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไปแล้ว นายจ้างย่อม มีสิทธิที่จะได้รับการชดใช้จากลูกจ้างได้ เพราะการที่ลูกจ้างทำละเมิดนั้น แม้ว่าจะเป็นการทำในทางการที่จ้างก็ตาม ก็ไม่มีเหตุที่จะต้องให้นายจ้าง รับผิดชอบด้วย กล่าวคือนายจ้างมิได้เป็นผู้ใช้ให้ทำละเมิดหรือสนับสนุนหรือ ช่วยเหลือในการทำละเมิดนั้น เช่น ก. ลูกจ้าง ข. ในขณะที่ทำงานใน ทางการที่จ้างนั้นได้ทำละเมิดต่อ ค. เป็นเงิน 5,000 บาท เช่นนี้ เมื่อ ข.

ใช้เงิน 5,000 บาท ให้ ก. แล้ว ข. เรียกร้องให้ ก. ใช้เงิน 5,000 บาทนั้น
แก้คดีได้ ทั้งนี้เพราะมาตรา 426 บัญญัติว่า “นายจ้างซึ่งได้ใช้ค่าสินไหม
ทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อละเมิดอันลูกจ้างได้กระทำนั้นชอบที่จะ
ได้ชดใช้จากลูกจ้างนั้น” ด้วยเหตุนี้เราจึงอาจกล่าวได้ว่า แม้ในกรณีที่เป็น
ความรับผิดชอบบุคคลภายนอก นายจ้างและลูกจ้างจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน
เหมือนว่าเป็นลูกหนี้ร่วม แต่ในระหว่างผู้เป็นนายจ้างและลูกจ้างด้วยกัน
นายจ้างย่อมอยู่ในฐานะที่จะได้รับชดใช้จากลูกจ้างเต็มตามจำนวนที่ได้
ชำระไป

แต่ถ้านายจ้างเป็นผู้ใช้หรือสนับสนุนหรือช่วยเหลือในการทำ
ละเมิดโดยตรง นายจ้างก็ต้องรับผิดชอบด้วยและในระหว่างนายจ้างและ
ลูกจ้างต้องถือว่ารับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่โดยพฤติการณ์ศาลจะ
วินิจฉัยเป็นประการอื่น ๆ

(69) สิทธิไล่เบี้ยครอบคลุมเพียงใด ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว
ว่านายจ้างยอมใช้สิทธิไล่เบี้ยได้เต็มจำนวนที่ออกไป ในกรณีที่ลูกจ้างไม่มี
ชดใช้ให้นายจ้าง นายจ้างอาจหักค่าสินไหมทดแทนที่ตนออกใช้ไปจาก
สินจ้างที่ตนค้างชำระแก่ลูกจ้างก็ได้ อย่างไรก็ตามปัญหายังมีอยู่ว่าสิทธิไล่
เบี้ยของนายจ้างจะครอบคลุมเพียงใด สมมุติว่านายจ้างถูกฟ้องให้ชำระค่า
สินไหมทดแทน นายจ้างปฏิเสธความรับผิดชอบ และแต่งตั้งนายสุคดี ในที่สุด
ศาลพิพากษาให้นายจ้างต้องรับผิดชอบ ดังนั้นนายจ้างจะมาไล่เบี้ยเอาค่านาย
ค่าฤชาธรรมเนียมตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการต่อสู้คดีคืนจากลูกจ้าง
ได้หรือไม่ ข้อนี้เห็นว่าเมื่อพิจารณาจากตัวบทมาตรา 426 ซึ่งใช้คำว่า
“นายจ้างซึ่งได้ใช้ค่าสินไหมทดแทน...ชอบที่จะได้ชดใช้จากลูกจ้างนั้น”
แสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายประสงค์จะให้นายจ้างไล่เบี้ยเอาแต่ค่า
สินไหมทดแทนอันตนได้ออกไปเท่านั้น อย่างไรก็ตามเรียกว่าค่าสินไหมทดแทน
ก็มีคำอธิบายอยู่แล้วในมาตรา 438 ฉะนั้นนายจ้างน่าจะไม่ได้รับชดใช้ค่า
ใช้จ่ายดังกล่าวจากลูกจ้าง ในเรื่องนี้ได้เคยมีคำพิพากษาฎีกาตัดสินไว้ว่า⁽¹⁾

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 648/2522

ลูกจ้างทำละเมิด นายจ้างถูกฟ้อง ได้ใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายไปตามคำพิพากษาแล้ว ไล่เบี้ยเอาจากลูกจ้างได้ แต่ค่าฤชาธรรมเนียมที่นายจ้างต้องใช้ให้แก่ผู้เสียหายตามคำพิพากษานั้น ไม่ใช่ค่าเสียหายอันเป็นผลโดยตรงจากละเมิดของลูกจ้าง นายจ้างไล่เบี้ยไม่ได้

ปัญหายังมีต่อไปว่านายจ้างจะเรียกดอกเบี้ยในจำนวนค่าทดแทนที่ตนออกไปจากลูกจ้างได้หรือไม่ ข้อนี้เห็นว่า มาตรา 425 เป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดให้นายจ้างรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้าง มิใช่กรณีที่นายจ้างต้องชดใช้โดยสมัครใจหรือโดยมีข้อสัญญาเกี่ยวกับลูกจ้างการที่ลูกจ้างจะกระทำละเมิดต่อบุคคลภายนอกจึงมิใช่เรื่องผิดนัดต่อนายจ้าง นายจ้างจึงไม่มีเหตุที่จะได้รับชดใช้ค่าดอกเบี้ยอันมิใช่ค่าสินไหมทดแทนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 426 และ 438 อย่างไรก็ตามทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะเรียกเอาส่วนที่ใช้เป็นดอกเบี้ยให้แก่บุคคลภายนอกไม่ได้ด้วย ส่วนที่นายจ้างได้ออกใช้เป็นดอกเบี้ยนั้น นายจ้างคงมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกจ้างชดใช้แก่ตนอยู่แน่นอน เพราะเป็นส่วนหนึ่งของค่าสินไหมทดแทนอัน “นายจ้างได้ใช้.....แก่บุคคลภายนอก”

อนึ่ง หากว่าหลังจากที่นายจ้างชดใช้ให้บุคคลภายนอกไปแล้ว นายจ้างได้ให้ค่าเตือนลูกจ้างให้ชำระคืนแก่ตนตามมาตรา 204 วรรคแรก เมื่อให้ค่าเตือนแล้ว ลูกจ้างยังไม่ชำระ ก็ย่อมได้ชื่อว่าตนเป็นผู้ผิดนัด ดังนั้นนายจ้างน่าจะมีสิทธิเรียกร้องดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่ตนได้ใช้ไปแต่กรณีนี้เป็นไปโดยบทบัญญัติกฎหมายมาตรา 224 วรรค 2 ในเรื่องนี้ มิใช่เป็นเรื่องตามมาตรา 426

อายุความในการใช้สิทธิไล่เบี้ย จะต้องเอาอายุความทั่วไปมาใช้บังคับ คือ 10 ปี และศาลฎีกาก็ได้สนับสนุนความเห็นนี้คือได้วินิจฉัยไว้ว่า⁽¹⁾ ช่างตรีเจ้าพนักงานกรมที่ดินโจทก์รายงานไม่ตรงตามความจริง ผ่าฝืนระเบียบ ทำให้เจ้าพนักงานที่ดินสั่งแก่รูปโฉนดที่ดินเจ้าของโฉนด

---

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1309/2520

เสียหาย กรมที่ดินต้องรับผิดชอบค่าเสียหายแก่เจ้าของโฉนด กรมที่ดินได้
เบียดเอากับช่างตรี ผู้เป็นต้นเหตุแห่งความเสียหายได้ อายุความการไล่เบียดมี
10 ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 164

(70) วิวัฒนาการใหม่ของสิทธิไล่เบียดในบางประเทศ ใน
ปัจจุบันนี้ สิทธิไล่เบียดได้มีวิวัฒนาการไปไกลเป็นอันมาก และถือว่าเป็น
วิวัฒนาการก้าวใหม่ของทฤษฎีเรื่องความรับผิดชอบของนายจ้าง อย่างไรก็ตาม
ก็ตามวิวัฒนาการดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกิดในต่างประเทศและบางประเทศ
เท่านั้น เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไปเห็นว่าควรนำเอา
เรื่องนี้มาอธิบายไว้ ณ ที่นี้อาจเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจบ้าง จึงขออธิบาย
ไว้พอเป็นสังเขป

ในระยะเวลาไม่นานที่ผ่านมานี้ มีนักนิติศาสตร์บางท่านในต่าง
ประเทศให้ความเห็นกันว่า นายจ้างไม่ควรมียุทธสิทธิไล่เบียดจากลูกจ้างอีกต่อไป
ถ้าหากว่าลูกจ้างกระทำละเมิดในทางการที่จ้างโดยประมาทเลินเล่อ
เหตุผลส่วนใหญ่ของนิติศาสตร์ฝ่ายนี้มีว่า

1. กฎหมายลักษณะละเมิดเป็นเรื่องที่มีความประสงค์จะให้ผู้
เสียหายได้รับชดเชยความเสียหายเป็นสำคัญ มิใช่เป็นเรื่องประสงค์จะลง
โทษผู้กระทำผิด ฉะนั้น เมื่อพิจารณาในด้านผู้เสียหาย ไม่ว่าจะได้รับชดเชย
คืนจากผู้ใดก็ไม่น่าจะเป็นข้อสำคัญ

2. นายจ้างเป็นผู้ประกอบการลงทุน จึงควรเล็งเห็นแล้วว่าตน
อาจประสบกับผลกำไรหรือขาดทุนและความเสียหายอันเกิดจากการ
กระทำละเมิดของลูกจ้างของตนได้ ฉะนั้น จึงควรหาทางบำบัดความเสียหาย
ของตนโดยการเข้าทำสัญญาประกันภัยความเสียหายอันเกิดจากการ
กระทำของลูกจ้าง

รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ปรากฏในบทความกฎหมายตาม
วารสารกฎหมายในต่างประเทศเป็นอันมากโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา⁽¹⁾

---

1 International Encyclopedia of Comparative Law. Vol. XI. Chapter 1.. p. 67

แต่ไม่ได้มีการยอมรับในทางปฏิบัติกันจริงจังนัก เพราะทฤษฎีดังกล่าวยังมีผลเสียอีกหลายประการและออกจะไม่เป็นธรรมแก่นายจ้างเท่าใดนัก อย่างไรก็ตามปรากฏว่าในหลายมลรัฐในสหรัฐอเมริกาได้มีการออกกฎหมายลายลักษณ์อักษรตัดสิทธิไล่เบี้ยของรัฐบาลในฐานะนายจ้าง ในอันที่จะไล่เบี้ยเอาจากลูกจ้างของคนซึ่งกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ ในกรณีนี้ถือกันว่าแม้รัฐบาลในฐานะนายจ้างจะไม่ใช่ว่าผู้ประกอบการลงทุน และไม่อยู่ในฐานะจะเข้าทำสัญญาประกันภัยความเสียหายได้ดั่งนายจ้างที่เป็นเอกชน แต่รัฐบาลก็อยู่ในฐานะจะกระจายความรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนได้โดยทางภาษีอากร

วิวัฒนาการดังกล่าวปรากฏชัดเจนในประเทศสังคมนิยมซึ่งถือว่าลูกจ้างเป็นชนชั้นกรรมาชีพอันควรได้รับความคุ้มครอง ถ้าการกระทำละเมิดของลูกจ้างไม่ได้เกิดจากความจงใจหรือตั้งใจแกล้งแล้ว นายจ้างควรเป็นฝ่ายรับผิดชอบอย่างเด็ดขาด เช่นกฎหมายแพ่งของประเทศฮังการี โสเวียตรัสเซีย เซโกสโลวาเกีย โปแลนด์ และเยอรมันตะวันออก ในประเทศเยอรมันตะวันออกนั้น ศาลถึงกับวินิจฉัยว่า ถ้าลูกจ้างเป็นฝ่ายถูกบังคับให้ชำระค่าสินไหมทดแทนก่อน ลูกจ้างอาจไล่เบี้ยเอานายจ้างได้ในประเทศฮังการีถือว่าลูกจ้างไม่อยู่ในวิสัยจะชำระค่าสินไหมทดแทนได้⁽¹⁾

---

¹ Fleming, *The Role of Negligence*, 53 Po. L. REV. 815 (1957)

บทที่ 2
ตัวการร่วมรับผิดชอบกับตัวแทน
ข้อ 1
บททั่วไป

(71) ความหมายของคำว่า “ตัวการ” และ “ตัวแทน” ในเรื่องนี้ ก่อนอื่นจะต้องเข้าใจก่อนว่า “ตัวการ” และ “ตัวแทน” หมายความว่าอย่างไร คำว่า “ตัวการ” นั้น หมายถึงบุคคลซึ่งมอบอำนาจให้บุคคลอื่นกระทำการกิจการของตนแทนตน⁽¹⁾ เช่น ก. เป็นเจ้าของบริษัทขายเครื่องสำอางชนิดหนึ่งได้ทำสัญญามอบให้ ข. ขายเครื่องสำอางของตน เช่นนี้เรียกว่า ก. เป็นตัวการ ส่วนคำว่า “ตัวแทน” นั้น หมายความว่าบุคคลซึ่งมีอำนาจทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่งตามสัญญา เช่น ก. ทำสัญญาให้ ข. ขายจักรยานที่ ก. ประดิษฐ์ขึ้นเช่นนี้เรียกว่า ข. เป็นตัวแทนของ ก. ในการขายจักรยานนั้น ฐานะของตัวแทนจะเกิดขึ้นก็ต้องมีสัญญา ซึ่งจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ทั่วไป กล่าวโดยย่อก็คือ ถ้ากิจการใดต้องทำเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อทำกิจการนั้นก็ต้องทำเป็นหนังสือ

การที่กฎหมายกำหนดให้ตัวการร่วมรับผิดชอบกับตัวแทนเพราะได้เล็งเห็นว่า กิจการที่ตัวแทนกระทำไปนั้น ตัวการเป็นผู้ได้ประโยชน์ เนื่องจากตัวการเป็นเจ้าของกิจการที่ตัวแทนกระทำ และตัวแทนจำเป็นต้องทำกิจการต่าง ๆ ตามคำสั่งของตัวการอีกด้วย⁽²⁾ ดังนั้น ตัวการจึงควรร่วมรับผิดชอบในการละเมิดของตัวแทน บุคคลหนึ่งอาจเป็นทั้งลูกจ้างและตัวแทนในขณะเดียวกันก็ได้ เช่น เป็นลูกจ้างและตัวแทนในการขับรถส่งของ เป็นต้น

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ม. 797 “อันว่าสัญญาตัวแทนนั้นคือสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าตัวแทนมีอำนาจทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าตัวการ และตกลงจะทำการดังนั้น อันความเป็นตัวแทนนั้นจะเป็นโดยตรงแต่งตั้งออกชัด หรือโดยปริยายก็ย่อมได้”

²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ม.807 วรรค 1 “ตัวแทนต้องทำตามคำสั่งแสดงออกชัดหรือโดยปริยายของตัวการ เมื่อไม่มีคำสั่งเช่นนั้น ก็ต้องดำเนินตามทางที่เขทำกันมาในกิจการค้าขายอันเขาให้คนทำอยู่นั้น”

ข้อ 2

ความรับผิดของตัวการ

(72) ตัวการต้องร่วมรับผิดเมื่อใด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 427 บัญญัติว่า “บทบัญญัติในมาตราทั้งสองก่อนนั้น ท่านให้ใช้บังคับแก่ตัวการและตัวแทนด้วยโดยอนุโลม” ซึ่งหมายความว่า ในกรณีที่ตัวแทนทำละเมิดนั้น ให้นำเรื่องลูกจ้างทำละเมิดมาใช้บังคับ กล่าวคือ ถ้าได้มีสัญญาตัวการตัวแทนเกิดขึ้นแล้ว และการทำละเมิดนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากตัวแทนได้กระทำไปภายในขอบอำนาจของฐานะตัวแทน ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ตัวการมอบหมายตัวการต้องร่วมรับผิดด้วย ถ้า การทำละเมิดมิใช่เกิดจากการทำงานที่ตัวการมอบหมายให้ทำแล้วย่อม เป็นการกระทำนอกเหนือขอบอำนาจ ตัวการก็ไม่จำเป็นต้องร่วมรับผิด ด้วย เช่น ก. ตัวแทนขายหนังสือให้กับ ข. ขณะที่ ก. ขายหนังสือให้ ค. นั้น ได้พูดจาต่าง ๆ ทำให้ ก. บันดาลโทษะ จึงตีศรีษะ ค. การกระทำของ ก. เป็นละเมิด แต่ ข. ไม่จำเป็นต้องรับผิดด้วย เพราะการกระทำละเมิดนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเนื่องจากการทำงานที่ตัวการมอบหมายให้ เว้นแต่ตัวการจะ ให้สัตยาบันแก่การนั้น ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางหลักไว้ว่า ถ้าตัวแทนกระทำการอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือทำนอกเหนือขอบอำนาจก็ดี ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันตัวการเว้นแต่ตัว การจะให้สัตยาบันแก่การนั้น⁽¹⁾ มีข้อควรสังเกตว่าการที่ข้าราชการผู้บังคับบัญชาสั่งการแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ไม่ได้ทำให้เกิดฐานะลูกจ้างนายจ้าง ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังไม่ได้ทำให้เกิดฐานะตัวการตัวแทนอีกด้วย ทั้งนี้เพราะเป็นไปตามพระบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน และเมื่อ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชากระทำละเมิด ก็ให้นำเรื่องตัวแทนนี้มาใช้บังคับไม่ได้ แต่ถ้าผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ใช้ให้กระทำละเมิด ผู้บังคับบัญชาก็เป็นผู้

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 823

กระทำละเมิดร่วม⁽¹⁾

อนึ่ง ถ้าตัวการได้จ้างลูกจ้างให้ทำกิจการร่วมกับตัวแทน และ ลูกจ้างทำละเมิดในหน้าที่ของตัวการ ตัวแทนไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบร่วมด้วย⁽²⁾ เพราะไม่มีบทกฎหมายบัญญัติไว้ ผู้เขียนเห็นด้วย เพราะตัวแทนไม่มีอำนาจบังคับบัญชาลูกจ้างของตัวการ

ในกรณีที่ผู้ทำละเมิดเป็นนิติบุคคล โดยที่ผู้จัดการหรือผู้แทน ของนิติบุคคลไปทำละเมิดบุคคลอื่น และอยู่ในขอบข่ายของนิติบุคคล นิติบุคคลจำเป็นต้องรับผิดชอบร่วมด้วย ในกรณีนี้ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของ นิติบุคคลไม่ใช่ “ตัวแทน” ของนิติบุคคล แต่การกระทำของผู้จัดการหรือ ผู้แทนนั้นถือว่าเป็นการกระทำของนิติบุคคลโดยตรง ฉะนั้นนิติบุคคลจึง ต้องรับผิดชอบ⁽³⁾ เช่น นายทหารขับรถไปราชการแม้จะขัดต่อระเบียบของ กระทรวงเจ้าสังกัด ที่ห้ามนายทหารสัญญาบัตรขับรถทหารเองก็ตาม ข้อบังคับนี้ก็เป็นเรื่องภายในระหว่างกัน เมื่อนายทหารนั้นทำละเมิดใน ขณะปฏิบัติหน้าที่ เป็นเหตุให้บุคคลอื่นเสียหายแล้ว กระทรวงทบวงกรม เจ้าสังกัดก็ต้องรับผิดชอบด้วย⁽⁴⁾ หรือเช่น ตัวอย่างนายตำรวจจับและยึดเรือ ปลาหูที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร โดยไม่ทราบว่ามีกฎหมายกเว้นภาษี เป็นการประมาทเลินเล่อ กรมตำรวจต้องรับผิดชอบร่วมด้วย⁽⁵⁾ ซึ่งเมื่อ นิติบุคคลได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนไปแล้ว ก็มีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากนายทหารนั้น แต่ถ้าการกระทำอันเป็นการละเมิดนั้น มิได้อยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์ ของนิติบุคคล นิติบุคคลนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบ แต่สมาชิกหรือผู้จัดการและ ผู้แทนต้องรับผิดชอบส่วนตัว ข้อควรสังเกตมีว่านิติบุคคลก็ตั้งตัวแทนได้ ในกรณีเช่นว่านี้ความรับผิดชอบก็เป็นไปตามมาตรา 427 เพราะฉะนั้นในการ

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 432

²คำพิพากษาฎีกาที่ 225/2581

³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 76

⁴คำพิพากษาฎีกาที่ 1127/2505

⁵คำพิพากษาฎีกาที่ 1310/2520

วินิจฉัยความรับผิดของนิติบุคคลจึงควรพิจารณาถึงมาตรา 76, 425 และ 427 ร่วมกัน

คำพิพากษาฎีกา (ที่เป็นตัวแทน) ลูกจ้างตรวจตราไม้ที่นายจ้างซื้อไว้ เพื่อแสดงว่าเป็นไม้ชนิดที่ผู้ขายให้นายจ้าง แล้วรายงานให้นายจ้างจ่ายเงินราคาซื้อล่วงหน้าให้ผู้ขายตามสัญญาซื้อขาย ถือได้ว่าเป็นการกระทำในฐานะลูกจ้างและตัวแทนนายจ้าง ถ้าลูกจ้างทำไปโดยประมาท เลินเล่อให้นายจ้างเสียหาย อาจต้องรับผิดตามสัญญาตัวแทน ซึ่งไม่อยู่ในอายุความ 1 ปีฐานละเมิด (ฎีกาที่ 1107/2497) ผู้ที่เป็นผู้จัดการและลูกจ้างขับรถยนต์ของห้างหุ้นส่วนสามัญขับรถชนผู้อื่นโดยละเมิด ผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นต้องรับผิดร่วมด้วย หากเงินที่หามาได้ระหว่างสมรสมาเข้าหุ้นยังไม่พอถือว่าสามีของหญิงนั้นเป็นหุ้นส่วนด้วย สามีไม่ต้องรับผิดในละเมิดที่ห้างหุ้นส่วนต้องรับผิด (ฎีกาที่ 1495/2508) มารดาโจทก์เป็นเจ้าของรถยนต์โดยสาร ได้มอบหมายให้บุตร (อายุ 27 ปี) เป็นตัวแทนในการรับขนส่งผู้โดยสาร เก็บผลประโยชน์ให้แก่มารดา แม้มารดาจะมีใช้นายจ้างของบุตร แต่เมื่อบุตรขับรถโดยสารประมาทเลินเล่อทำให้รถยนต์คว่ำและผู้โดยสารบาดเจ็บ ก็เป็นการทำละเมิดในการเป็นตัวแทนของมารดา มารดาจึงต้องรับผิดร่วมด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 427 (ฎีกาที่ 1049/2505) เป็นหุ้นส่วนเดินรถโดยสารประจำทางกับจำเลยที่ 1 โดยจำเลยที่ 1 เป็นผู้ขับขี่ จำเลยที่ 2 เป็นผู้ควบคุมรถและเก็บค่าโดยสาร ถ้าจำเลยที่ 1 ขับรถยนต์โดยประมาทเป็นเหตุให้บุตรโจทก์ถึงแก่ความตาย และโจทก์บาดเจ็บ จำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดกับจำเลยที่ 1 เช่นเดียวกับตัวการร่วมรับผิดกับตัวแทน (ฎีกาที่ 603/2506) ความรับผิดของตัวการในผลแห่งละเมิดที่ตัวแทนกระทำไปตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ 427 นั้น จะต้องเป็นเรื่องตัวการดึงตัวแทนให้ไปทำการติดต่อหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ 3 (ฎีกาที่ 619/2507) จำเลยที่ 2 เจ้าของรถยนต์ขับเรือไม่เป็น ได้ชี้ให้จำเลยที่ 1 ขับเรือโดยนั่งไปในเรือด้วย จำเลยที่ 2 เป็นตัวการต้องรับผิดในละเมิดที่จำเลยที่ 1

ตัวแทนโดยปริยาย (ฎีกาที่ 2385/2518) จำเลยที่ 2 ใช้อำนาจที่ 1 นำเรือไปรับจ้างบรรทุกสินค้าแทนจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 1 ดกลงทำกิจการนั้น ถือได้ว่าจำเลยที่ 1 เป็นตัวแทน จำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 ในละเมิดที่จำเลยที่ 1 ขับเรือทำให้บุตรโจทก์ตาย (ฎีกาที่ 620/2522) ในทางแพ่งเมื่อโจทก์ฟ้องได้บรรยายข้อเท็จจริงมาชัดเจนแล้ว ศาลมีหน้าที่ยกตัวบทกฎหมายขึ้นปรับแก้คดีเอง คดีนี้โจทก์ได้บรรยายข้อเท็จจริงให้เห็นว่าการที่จำเลยที่ 2 สั่งให้จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นทหารรับใช้ขับรถยนต์คันเกิดเหตุไปรับบุตรจำเลยที่ 2 มาจากโรงเรียนย่อมถือได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นตัวการ และจำเลยที่ 1 เป็นตัวแทนของจำเลยที่ 2 ในกิจการนั้น โดยปริยาย ส่วนที่มีข้อความว่ากระทำไปในฐานะลูกจ้างกระทำไปในทางการที่จ้างด้วยนั้น ก็เป็นเพียงเหตุที่ยกขึ้นอ้างเปรียบเทียบเท่านั้น จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นตัวการจึงต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นตัวแทนในผลละเมิดที่จำเลยที่ 1 ทำไปนั้นตาม ป.พ.พ. 427 ประกอบด้วย ม. 820 ไม่เป็นการวินิจฉัยนอกฟ้อง (ฎีกาที่ 2977/2523) สหกรณ์แท็กซี่ยอมให้จำเลยที่ 1 นำรถแท็กซี่ของสหกรณ์เดินรับบรรทุกคนโดยสารในกิจการของสหกรณ์ เป็นการเชิดให้เข้าใจว่าจำเลยที่ 1 เป็นตัวแทน จำเลยที่ 1 ทำละเมิดชนรถโจทก์ สหกรณ์ต้องรับผิดชอบด้วย ตาม ป.พ.พ. ม.427, 821 (ฎีกาที่ 3116/2523)

คำพิพากษาฎีกา (ไม่เป็นตัวแทน) ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับกระทรวงหรือกรมนั้นมีขึ้นโดยกฎหมายฝ่ายปกครอง ได้แก่ กฎหมายระเบียบข้าราชการพลเรือนเป็นต้น หากได้เกิดขึ้นและเป็นไปเพราะผลแห่งนิติกรรมสัญญาเช่นจ้างแรงงานไม่ ฉะนั้น การที่ข้าราชการประมาทเลินเล่อ ทำให้กระทรวงทบวงกรมเสียหาย จึงเป็นละเมิดมิใช่เรื่องตัวแทน (ฎีกาที่ 769/2505) การใช้หรือวานบุคคลที่มีใช้ลูกจ้างให้ไปขับรถยนต์ไปในกิจธุระของผู้ใช้เอง โดยผู้ถูกใช้เป็นผู้ขับรถยนต์ได้และเคยขับให้ผู้ใช้มาก่อนแล้วนั้น หากผู้ถูกใช้ขับรถยนต์ไปชนบุคคลอื่นอันเป็นการละเมิดขึ้น ผู้ใช้หาจำต้องร่วมรับผิดชอบด้วยไม่ เพราะมิได้ประมาท

เงินเล่าในการใช้หรือวาน การรับใช้หรือรับวานโดยขัรบรณคดีให้ันั้น ไม่ใช่ เป็นตัวแทน เพราะไม่ใช่กิจการที่ทำแทนตัวการต่อบุคคลที่สาม แต่เป็น กิจการระหว่างผู้รับใช้กับผู้ใช้ไม่ได้เกี่ยวกับบุคคลที่สามเลย (ฎีกาที่ 1980/ 2505)⁽¹⁾ ตัวแทนในประเทศมีหน้าที่ดำเนินธุรกิจจัดรับส่งสินค้าและผู้โดยสาร แทนตัวการซึ่งอยู่ต่างประเทศ จะต้องรับผิดชอบตามลำพังตนเองก็แต่ เฉพาะในกรณีที่ทำสัญญาแทนตัวการเท่านั้น และไม่ต้องรับผิดชอบใน ผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างของตัวการได้กระทำไปในหน้าที่ของตัวการแต่ อย่างใด (ฎีกาที่ 987/2506) โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 2 ในฐานะตัวการร่วม รับผิดชอบจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นตัวแทน เมื่อโจทก์นำสืบไม่ได้ว่าจำเลยที่ 1 ขัรบรณทุกด่านของจำเลยที่ 2 ได้ติดต่อหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ 3 แทนจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 จึงไม่เป็นตัวแทน (ฎีกาที่ 619/2507) เมื่อฟังว่า ตามข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงคมนาคม และข้อบังคับไปรษณีย์ อนุญาตให้ผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอในอำเภอที่มี ไปรษณีย์อนุญาตก็ต้องเป็นนายไปรษณีย์อนุญาตอำเภอนั้นด้วย ดังนั้นการ เป็นนายไปรษณีย์อนุญาต จึงมิใช่เกิดจากสัญญาระหว่างนายไปรษณีย์กับ นายอำเภอ ในการพิจารณาถึงความรับผิดชอบระหว่างกรมไปรษณีย์กับนาย อำเภอ นั้นๆ นายอำเภอจึงมิใช่ตัวแทนของกรมไปรษณีย์ (ฎีกาที่ 707/ 2507) จำเลยที่ 3 เจ้าของรถยนต์นำรถเข้าเดินร่วมกับบริษัทจำเลยที่ 2 ซึ่งนำเข้าร่วมเดินกับบริษัทจำเลยที่ 1 ผู้ได้รับอนุญาต โดยแบ่งผล ประโยชน์กัน จำเลยที่ 2 มิใช่ตัวแทนจำเลยที่ 3 (ฎีกาที่ 79/2511) บุคคลสองคนทำสัญญาเป็นผู้รับจ้างร่วมกัน ในการวางท่อประปาตาม ถนนในกรมโยธาเทศบาล และยอมรับผิดร่วมกันเป็นรายตัว สำหรับ บรรดาข้อสัญญาทั้งหมด แต่ผู้รับจ้างสองคนนั้นแบ่งงานกันทำ โดยคน หนึ่งเป็นผู้หาวัสดุและอีกคนหนึ่งเป็นผู้ดำเนินงานวางท่อประปา ถึงแม้ผู้ รับจ้างคนที่ดำเนินงานวางท่อประปาจะกระทำละเมิดชุดท่อระบายน้ำของ

---

¹ข้อสังเกตการใช้หรือการวานไม่ใช่เป็นการตั้งตัวแทนต้องมีการติดต่อกับบุคคลที่ 3 จึงจะเป็นตัวแทน

เทศบาลเสียหาย แต่ผู้รับจ้างทั้งสองมิใช่ลูกจ้างหรือตัวแทนตัวการซึ่งกันและกัน ผู้รับจ้างอีกคนหนึ่งซึ่งมิได้ร่วมทำละเมิด จึงหาจำต้องร่วมรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดนั้นด้วยไม่ (ฎีกาที่ 1619/2512) การตั้งตัวแทนไปทำสัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ พนักงานของบริษัทซึ่งอ้างว่าได้รับมอบหมายจากบริษัท ได้ตกลงเรื่องค่าเสียหายกับผู้ต้องเสียหาย จากการกระทำละเมิดของลูกจ้างของบริษัท โดยไม่มีหลักฐานการมอบหมายเป็นหนังสือ ไม่ถือว่าเป็นการกระทำของบริษัท และเมื่อบริษัทมิได้ให้สัตยาบันแก่การกระทำของพนักงานบริษัทผู้นั้น ข้อตกลงในเรื่องค่าเสียหายที่ได้กระทำไว้ จึงไม่มีผลผูกพันทั้งผู้ต้องเสียหายและบริษัท (ฎีกาที่ 1091/2515) การที่จำเลยที่ 1 ขับรถไปชนรถโจทก์ที่ 1 เพราะรีบจะไปซื้อเนื้อตามที่จำเลยที่ 3 ใ้ให้ไปซื้อและการไปซื้อเนื้อเพื่อทำเนื้อสะเต๊ะขายเป็นกิจการค้าของจำเลยที่ 3 ก็ตาม การที่จำเลยที่ 1 ขับรถชนรถโจทก์ก็ถือไม่ได้ว่าจำเลยที่ 1 ทำละเมิดในการเป็นตัวแทนของจำเลยที่ 3 เพราะมิใช่กิจการที่ทำแทนตัวการต่อบุคคลที่สาม จำเลยที่ 3 จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบด้วย (ฎีกาที่ 528/2523) เมื่อจำเลยที่ 2 นายจ้างของจำเลยที่ 1 นำรถยนต์บรรทุกซึ่งจำเลยที่ 1 ขับประจำ เข้าร่วมในกิจการของบริษัทจำเลยที่ 3 จำเลยที่ 3 ย่อมอยู่ในฐานะเป็นนายจ้างของจำเลยที่ 1 ด้วย จำเลยที่ 3 ต้องร่วมรับผิดชอบในฐานะนายจ้างมิใช่ฐานะตัวการ (ฎีกาที่ 1848/2524) จำเลยที่ 3 เป็นตัวแทนเรือบลูเพิร์ลเกี่ยวกับพิธีการนำเรือเข้าออกจากท่าเรือกรุงเทพฯ และจัดการจ่ายของที่บรรทุกมาในเรือให้แก่ผู้รับในประเทศไทย ตลอดทั้งหาผู้ส่งสินค้าลงเรือ แม้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนก็มีได้มีบทบัญญัติของกฎหมายให้จำเลยที่ 3 ต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่เรือบลูเพิร์ลชนเรือโจทก์ (ฎีกาที่ 2057/2524)

ข้อ 3
สิทธิไล่เบียด

(73) ตัวการได้รับการชดใช้ เมื่อตัวการต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อละเมิดอันตัวแทนได้ทำแล้ว ก็มีสิทธิที่จะได้รับการชดใช้จากตัวแทนได้⁽¹⁾ เช่นเดียวกับเรื่องนายจ้างลูกจ้าง

บทที่ 3

ผู้ว่าจ้างรับผิดชอบในละเมิดของผู้รับจ้าง

ข้อ 1

ความหมายของคำว่าผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง

(74) ผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง อย่างไรก็ตามเรียกว่า “ผู้ว่าจ้าง” และ “ผู้รับจ้าง” นั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์⁽²⁾ ได้บัญญัติว่า “อันว่าจ้างทำของนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจ้างตกลงรับจะทำงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จ ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าผู้ว่าจ้าง และผู้ว่าจ้างตกลงจะให้สินจ้างเพื่อผลสำเร็จแห่งการที่ทำนั้น” จะเห็นได้ว่า ผู้รับจ้างคือบุคคลซึ่งทำสัญญาตกลงจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “ผู้ว่าจ้าง” และผู้ว่าจ้างจะจ่ายสินจ้างเพื่อความสำเร็จในการงานนั้นให้ เช่น ดำทำสัญญาสร้างบ้านให้แก่ชาว โดยชาวจะจ่ายค่าจ้างให้เมื่อได้รับมอบบ้าน เช่นนี้ ดำเป็นผู้รับจ้างเพราะเป็นผู้ตกลงทำการสิ่งใดให้เป็นผลสำเร็จ ส่วนผู้ว่าจ้างคือชาว เพราะชาวคือผู้ที่ทำสัญญาจ้างให้บุคคลหนึ่งทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ตน และตนจะจ่ายสินจ้างให้เมื่อการที่ทำนั้นเป็นผลสำเร็จ

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 426

²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 587

ข้อ 2

ผู้ว่าจ้างรับผิดชอบในละเมิดของผู้รับจ้าง

(75) ความรับผิดชอบของผู้ว่าจ้าง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 428 บัญญัติว่า “ผู้ว่าจ้างทำของไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอันผู้รับจ้างได้ก่อให้เกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอกในระหว่างทำการงานที่ว่าจ้าง เว้นแต่ผู้ว่าจ้างจะเป็นผู้ผิดในส่วนการงานที่สั่งให้ทำ หรือในคำสั่งที่ตนให้ไว้ หรือในการเลือกหาผู้รับจ้าง” จะเห็นว่าตามหลักทั่วไปนั้น ผู้ว่าจ้างทำของไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายที่ผู้รับจ้างได้ก่อให้เกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอก ในระหว่างทำการงานที่จ้าง เช่น ก. จ้าง ข. ให้ทำชุดรับแขก 1 ชุด ในขณะที่ทำชุดรับแขกนั้น ไม้ที่ทำชุดรับแขกได้กระเด็นไปถูก ค. บาดเจ็บ เช่นนี้เท่ากับว่า ข. ทำละเมิดต่อ ค. แต่ ก. ไม่จำเป็นต้องร่วมรับผิดกับ ข. ตามมาตรานี้ การที่ทฤษฎีเรื่องความรับผิดชอบแทนผู้อื่น (Vicarious Liability) ไม่นำมาใช้กับกรณีผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง ทั้งนี้เพราะในระหว่างที่ผู้รับจ้างกระทำการกิจการงานที่ว่าจ้างอยู่นั้น ผู้ว่าจ้างไม่อาจออกคำสั่งให้ผู้รับจ้างปฏิบัติการอย่างใดได้ เพราะฐานะของผู้รับจ้างนั้นเป็นอิสระมีความรับผิดชอบเป็นของตนเอง ผู้ว่าจ้างไม่อาจเข้าไปเกี่ยวข้องบังคับบัญชาได้ ผู้รับจ้างสามารถใช้เวลาและวิธีของตนในการทำของนั้นเพียงเพื่อให้ผลแห่งการกระทำนั้นสำเร็จตามที่ผู้รับจ้างประสงค์ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ว่าจ้างกับผู้รับจ้าง จึงแตกต่างกับความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง

(76) ข้อยกเว้น ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้ว่าจ้างไม่ต้องรับผิดชอบในละเมิดของผู้รับจ้าง แต่มีบางกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบในละเมิดของผู้รับจ้างด้วย ซึ่งความรับผิดชอบนี้บางกรณีเป็นความรับผิดชอบของผู้ว่าจ้างแต่ผู้เดียว บางกรณีเป็นความรับผิดชอบทั้งของผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง ผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบในละเมิดที่ผู้รับจ้างได้กระทำขึ้น ถ้าการละเมิดนั้นได้เกิดขึ้นในระหว่างเวลาทำการงานที่ว่าจ้าง และได้เกิดขึ้นเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. ผู้ว่าจ้างเป็นผู้ผิดในส่วนการงานที่สั่งให้ทำ คำว่า “เป็นผู้ผิด” หมายความว่าผู้ว่าจ้างได้ทำให้เกิดละเมิดขึ้นโดยการสั่งให้ทำ ไม่ว่าจะเป็นการสั่งให้ทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ กล่าวคือ การงานที่สั่งให้ทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อนั้นในตัวของมันเองเป็นการละเมิด คือเป็นการทำโดยผิดกฎหมายและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เช่น ก. จ้าง ข. ให้ปลูกบ้านรुकที่เข้าไปในที่ดินของ ค. เช่นนี้ ก. ต้องรับผิดชอบ ค.

2. ผู้ว่าจ้างเป็นผู้ผิดในคำสั่งที่ผู้ว่าจ้างได้ให้ไว้ สำหรับกรณีนี้เป็นกรณีที่การงานนั้นในตัวเองไม่ได้เป็นละเมิด หากแต่ผู้ว่าจ้างโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ได้สั่งให้กระทำการงานอันเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เช่น ดินเป็นคนขับแท็กซี่ วันหนึ่งฟ้าจ้างให้ดินขับรถ การสั่งให้ขับรถหากผู้ขับไปทำละเมิดบุคคลอื่นผู้จ้างไม่ต้องร่วมรับผิดชอบ เพราะการงานที่สั่งให้ทำไม่เป็นละเมิด แต่โดยที่ฟ้าต้องการจะไปพบมวง ตรงตามเวลานัดจึงสั่งให้ดินขับรถเร็วๆ เกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ถ้าการขับรถเร็วทำให้บุคคลภายนอกบาดเจ็บเสียหายโดยประมาทเลินเล่อ เช่น ดินขับรถไปชนแดงตามคำสั่งนั้น การกระทำของดินเป็นละเมิด ฟ้าผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบ

3. ผู้ว่าจ้างเป็นผู้ผิดในการเลือกหาผู้รับจ้าง หมายความว่าผู้ว่าจ้างได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อในการเลือกหาผู้รับจ้าง เช่นหาผู้รับจ้างซึ่งมิได้มีฝีมือลายมือในการกระทำกิจการนั้นๆ เช่น ก. ต้องการจะสร้างบ้านจึงไปจ้าง ข. ซึ่งไม่มีความรู้ในการสร้างบ้านมาทำการปลูกสร้าง โดย ก. ทราบว่า ข. ไม่มีความรู้แต่ได้จ้าง ข. เพราะเห็นว่าจ้างได้ในราคาถูกๆ เช่นนี้ ถ้ามีการละเมิดเกิดขึ้นเช่น ข. ผู้รับจ้างได้ทำให้บ้านที่กำลังปลูกพังลงทำให้มีผู้บาดเจ็บ ก. ผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบ

ข้อสังเกต ปัญหาที่มีอยู่ในกรณีที่ผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบแล้ว ผู้รับจ้างจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ ในเรื่องนี้มาตรา 428 มิได้บัญญัติไว้แต่ประการใด แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่าถ้าผู้รับจ้างได้กระทำเข้าเกณฑ์ตามมาตรา 420 แล้วผู้รับจ้างก็ต้องรับผิดชอบแน่นอน เช่นผู้ว่าจ้างจ้างให้ปลูกบ้านรुकเข้าไปใน

ที่ดินของบุคคลอื่น ผู้รับจ้างก็ทราบดี หรือผู้รับจ้างไม่ทราบ แต่การไม่ทราบนั้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่อของผู้รับจ้าง เช่นนี้ผู้รับจ้างก็ต้องรับผิดชอบด้วย แต่ความรับผิดชอบนั้นมิได้เป็นละเมิดร่วมตามมาตรา 432 เพราะทั้งผู้รับจ้างและผู้ว่าจ้างมิได้ตกลงร่วมกันทำละเมิด เป็นเรื่องของคนต่างรับผิดชอบในการกระทำของตน หากพิสูจน์ได้ว่าทั้งผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างได้ตกลงที่จะกระทำละเมิดร่วมกัน ความรับผิดชอบในการกระทำนี้ก็เป็นละเมิดร่วม ขอให้ดูคำพิพากษาฎีกาต่อไปนี้เป็นบรรทัดฐาน

คำพิพากษาฎีกา จ้างผู้รับเหมาดอกเข็มทำให้ตึกข้างเคียงเสียหาย ผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบเพราะเป็นผู้ผิดในการงานที่สั่งให้ทำ (ฎีกาที่ 940/2501) ผู้ว่าจ้างสั่งผู้รับจ้างให้ทำการก่อสร้างอาคารไปตามแบบแปลนที่ผู้ว่าจ้างได้ยื่นไว้ต่อเทศบาล และเทศบาลได้อนุญาตแล้วเป็นคำสั่งกำชับให้ปฏิบัติตามสัญญาจ้าง ระหว่างผู้ว่าจ้างกับผู้รับจ้างไม่เป็นคำสั่งที่เกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารของผู้รับจ้าง เมื่อข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าผู้ว่าจ้างเป็นผู้สั่งให้ผู้รับจ้างตอกเสาเข็มด้วยเครื่องจักร อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ การตอกเสาเข็มจึงเป็นการกระทำของผู้รับจ้างเอง ผู้ว่าจ้างจึงไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ (ฎีกาที่ 457/2514) ผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบในกรณีที่จ้างผู้รับเหมา ปลุกตึกตอกเข็มทำให้ตึกข้างเคียงรั่วเสียหายโดยการเลือกหาผู้รับจ้าง ในกรณีที่ผู้ว่าจ้างสั่งให้ทำ การจ้างนี้จำเลย 3 คนกับ จ. ต่างคนต่างจ้างรับเหมาปลุกตึกคนละหลัง จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบร่วมกับ จ. แต่รับผิดชอบเพียงคนละ 1 ใน 4 ของค่าเสียหาย 30,000 บาท ที่ศาลกำหนด (ฎีกาที่ 368/2518) จำเลยที่ 1 เช่าซื้อรถยนต์จากจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 1 นำรถมารับขนน้ำมันในนามจำเลยที่ 3 โดยจำเลยที่ 1 จ่ายค่าจ้างแก่คนขับรถคันนี้ เกิดเหตุระหว่างกลับจากบรรทุกส่งน้ำมัน จำเลยที่ 3 ได้ประโยชน์ในการส่งน้ำมันอันเป็นกิจการของจำเลยที่ 3 ถือเป็นนายจ้างรับผิดชอบร่วมกับคนขับรถด้วย สัญญาระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 3 ไม่ใช่จ้างทำของ นำ ม. 428 มาใช้ไม่ได้ (ฎีกาที่ 225/2521) นิติบุคคลจ้างจำเลยที่ 2 ดำเนินการก่อสร้างตามแบบแปลน ถือได้ว่านิติบุคคลเป็นผู้

เลือกหาผู้รับจ้าง การก่อสร้างต้องเป็นไปตามการงานที่นิติบุคคลสั่งให้ทำ นิติบุคคลต้องรับผิดชอบในละเมิดตาม ม. 428 (ฎีกาที่ 851/2522) จำเลย จ้างให้ผู้รับเหมาก่อสร้างตึก ความเสียหายแก่ตึกของโจทก์เกิดจากการ ดอกเส้าเข็มในการก่อสร้างตึกของจำเลย จำเลยเป็นผู้เลือกหาผู้รับจ้าง และการก่อสร้างต้องเป็นไปตามการงานที่จำเลยสั่งให้ทำตามข้อบังคับใน สัญญาจ้าง จำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายของโจทก์ที่เกิดขึ้นจากการ ดอกเส้าเข็ม (ฎีกาที่ 1009/2522) จำเลยจ้างเหมาต่อเติมอาคาร การต่อ เติมไม่ได้รับอนุญาตจากเทศบาลผัด พ.ร.บ. ไม่เป็นการล่วงสิทธิของ โจทก์ซึ่งอยู่ห้องติดกัน ลูกจ้างของผู้รับจ้างทำโดยประมาทเดินเลื้อยปล่อย ให้เศษปูนตกลงบนหลังคา รางและท่อน้ำฝนล้นรางเปียกหนังสือที่ขายใน ร้านของโจทก์ ไม่ปรากฏว่าจำเลยผู้ว่าจ้างเป็นผู้ผิดในการงานที่สั่งให้ทำ ในคำสั่งที่ให้ไว้หรือในการเลือกหาผู้รับจ้าง จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบกับผู้ รับจ้าง (ฎีกาที่ 1289/2522) จำเลยจ้าง พ. ไปยึดรถของจำเลยคืน พ. จ้าง ฐ. ไปยึดอีกต่อหนึ่งความสำเร็จของงานเป็นวัตถุประสงค์ของสัญญา สัญญาระหว่างจำเลยกับ พ. เป็นจ้างทำของ จำเลยกับ ฐ. ไม่มีนิติสัมพันธ์ ต่อกัน ฐ. ขับรถที่ยึดมาส่ง พ. ระหว่างทางได้ชนรถของโจทก์เสียหาย จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ (ฎีกาที่ 1982/2522) จำเลยที่ 1 รับจ้าง ล้างและเผารถซึ่งจอดอยู่ริมถนน อันเป็นที่ซึ่งคนเฝ้ายามอยู่ด้วย โดย เจ้าของรถมิได้มาเกี่ยวข้องกับแต่อย่างใด คงต้องการแต่ผลสำเร็จของงานคือ ความสะอาดและความคงอยู่ของรถ จึงเป็นการจ้างทำของมิใช่เป็นการ จ้างแรงงาน จำเลยที่ 1 มิใช่ลูกจ้างของเจ้าของรถ เมื่อนำรถไปจับโดย พลการจนถูกรถยนต์คันอื่นจับชนด้วยความประมาทของจำเลยที่ 1 แล้ว ไปชนโจทก์บาดเจ็บ เจ้าของรถจึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ด้วย (ฎีกาที่ 2502/2523)

บทที่ 4

บิดามารดาหรือผู้อนุบาลร่วมรับผิดชอบในการละเมิดของผู้เยาว์ หรือวิกลจริต

ข้อ 1

บททั่วไป

(77) เหตุที่บิดามารดาหรือผู้อนุบาลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยทั่วไปกฎหมายไม่ลงโทษทางอาญา สำหรับการกระทำความผิดของผู้เยาว์ หรือผู้วิกลจริตซึ่งไม่รู้ผิดชอบ แต่สำหรับความรับผิดชอบทางละเมิดนั้น ได้มีกฎหมายยกเว้นไว้เป็นพิเศษ ผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตซึ่งกระทำละเมิดต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาโดยไม่ได้คำนึงถึงว่า ผู้เยาว์เป็นผู้ยังไม่มี ความสามารถบริบูรณ์ และผู้วิกลจริตได้กระทำการนั้นๆ ไปโดยปราศจาก ความรู้สึกผิดชอบในการกระทำ ทั้งนี้เพราะการที่กฎหมายให้ค่าสินไหม ทดแทนในคดีแพ่งนั้น ไม่ใช่เพื่อตอบแทนการกระทำที่กฎหมายเห็นว่า เป็นความผิด เช่นที่เป็นอยู่ในกฎหมายอาญา แต่เป็นเรื่องการเฉลี่ยความ เสียหาย กล่าวคือความเสียหายที่เกิดขึ้นจะสมควรให้ผู้ก่อให้เกิดความ เสียหายชดใช้ค่าเสียหายเพียงใด หรือผู้เสียหายควรได้รับค่าเสียหายเพียงใด โดยเหตุนี้จึงกำหนดให้ผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตซึ่งทำละเมิด ใช้ค่าสินไหม ทดแทนแก่ผู้เสียหาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 บัญญัติว่า “บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถ เพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริตก็ยังต้องรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นว่านี้ ย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความ ระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น” มาตรา 429 นี้เป็น มาตราที่วางหลักทั่วไปเกี่ยวกับความรับผิดชอบในกรณีที่ผู้เยาว์หรือวิกลจริต ทำละเมิด ซึ่งจะขอแยกเป็น 2 กรณีคือ

1. กรณีผู้เยาว์ทำละเมิด
2. กรณีผู้วิกลจริตทำละเมิด

กรณีผู้เยาว์ทำละเมิด

(78) ผู้เยาว์ ผู้เยาว์หมายถึงบุคคลผู้ยังไม่บรรลุนิติภาวะ กล่าวคือยังไม่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ แต่ชายและหญิงอายุ 17 ปีบริบูรณ์ ถ้าทำการสมรส ก็ถือว่าชายหญิงนั้นบรรลุนิติภาวะแล้ว ผู้เยาว์จะต้องรับผิดชอบ ก็ต่อเมื่อการกระทำของตนเป็นละเมิด ตามมาตรา 420 กล่าวคือ จะต้องเป็นการกระทำที่เข้าองค์ประกอบดังที่กล่าวมาแล้วในลักษณะ (1) โดยจะต้องปรากฏว่าผู้เยาว์ได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อและตามมาตรา 423 คือละเมิดหมิ่นประมาทนั่นเอง ยิ่งไปกว่านั้นบิดามารดาของผู้เยาว์ยังต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้เยาว์ซึ่งทำละเมิดอีกด้วย ไม่ว่าละเมิดนั้นจะเป็นละเมิดในลักษณะใด เช่นเป็นละเมิดที่กระทำโดยจงใจ หรือละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ หรือละเมิดโดยหมิ่นประมาท หรือเพราะความเสียหายที่เกิดจากสัตว์ ฯลฯ ก็ตาม ทั้งนี้ไม่ว่าผู้เยาว์นั้นจะมีอายุเท่าใด ในเรื่องผู้เยาว์ทำละเมิดนี้ นักกฎหมายบางท่านเห็นว่าเด็กที่มีอายุน้อยมาก ๆ เช่นเด็กอายุประมาณ 4-5 เดือน น่าจะไม่อาจทำละเมิดโดยจงใจได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่าเด็กอาจทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อได้ เช่น เด็กอายุ 2-3 ขวบถ้าผู้เสียหายพิสูจน์ได้ว่า การกระทำของเด็กครบตามหลักเกณฑ์ ม. 420 กฎหมายจึงเอาผิดกับตัวผู้ทำละเมิดและกับบิดามารดาของเด็กนั้น เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชย เพราะลำพังแต่ผู้เยาว์บางครั้งก็ไม่อาจชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

(79) หลักในการรับผิดชอบ ตามมาตรานี้นอกเหนือจากตัวผู้เยาว์ซึ่งทำละเมิดแล้ว บิดามารดาของผู้เยาว์ก็จะต้องร่วมรับผิดชอบด้วย แต่มีข้อสังเกตว่าบิดามารดาที่จะต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของผู้เยาว์นั้นจะต้องเป็น

(1) บิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้รวมทั้งผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย เพราะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1586 บัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีหน้าที่เช่นเดียวกับบิดามารดาของบุตรบุญธรรมนั้น และ

(2) มีหน้าที่ดูแลผู้เยาว์ในขณะที่ผู้เยาว์กระทำการที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นละเมิด การที่บัญญัติให้บิดามารดาพร้อมรับผิดชอบกับผู้เยาว์ เพราะบิดามารดานั้นมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษาผู้เยาว์และมีสิทธิทำโทษผู้เยาว์ จึงควรมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบในการทำละเมิดของผู้เยาว์ด้วยเช่นกัน กฎหมายถือว่าความเสียหายที่ผู้เยาว์ทำขึ้นนั้น ก็เนื่องมาจากความบกพร่องในหน้าที่ของบิดามารดา ซึ่งมีได้ระมัดระวังในหน้าที่ดูแลของตน กล่าวคือไม่ระมัดระวังควบคุมดูแลผู้ที่อยู่ในปกครองของตน ให้ดี ละเมิดจึงได้เกิดขึ้น

อนึ่ง ปัญหาที่มีอยู่ว่า คำว่า “บิดามารดา” ในที่นี้ย่อมาหมายความว่า แต่เพียงคนเดียวคนหนึ่งหรือทั้งสองคนในขณะเดียวกัน เนื่องจากในข้อบทของมาตรา 429 ได้บัญญัติว่า “เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น” จึงทำให้เข้าใจได้ว่าจะต้องเป็นบิดาหรือมารดา ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ดูแลเพียงคนเดียวคนหนึ่งเท่านั้น โดยเหตุนี้ ถ้าบิดาหรือมารดาไม่มีหน้าที่ดูแลผู้เยาว์ไม่ว่าโดยประการใดๆ ก็ตาม เป็นต้นว่าบิดามารดาหย่ากันและได้ตกลงกันให้บิดาหรือมารดาเป็นผู้ปกครอง บิดาหรือมารดาฝ่ายที่ไม่มีหน้าที่ดูแลนั้นก็ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของผู้เยาว์ตามมาตรา 429 เช่น ก. หย่ากับ ข. ภรรยา โดยตกลงให้ ข. เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองของเด็กชาย ค. เมื่อเด็กชาย ค. ผู้เยาว์ทำละเมิด ข. มารดาจำต้องรับผิดชอบร่วมกับเด็กชาย ค. แต่ ก. ไม่ต้องรับผิดชอบด้วย ถ้าบิดามารดาอยู่ร่วมกัน ผู้เสียหายย่อมเลือกฟ้องคนเดียวคนหนึ่งหรือทั้งสองคนได้ หรือถ้าบิดาตาย มารดาก็เป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่ดูแลตามกฎหมาย แต่ถ้าบิดามารดาแยกกันอยู่โดยมิได้หย่ากัน ก็ต้องขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าใครเป็นผู้มีหน้าที่ดูแล

(80) ข้อยกเว้น ถ้าการทำละเมิดนั้นผู้เยาว์ไม่ต้องรับผิดชอบ บิดามารดาก็ไม่ต้องรับผิดชอบด้วย เช่น เด็กชาย ก. ผู้เยาว์ขับรถโดยไม่มีใบอนุญาต บังเอิญเด็กชาย ข. วิ่งเข้ามาในระยะกระชั้นชิด เด็กชาย ก. จึงชนเด็กชาย ข. บาดเจ็บ เช่นนี้ เด็กชาย ก. ไม่ต้องรับผิดชอบในการขับรถชน

เด็กชาย ข. นั้น บิดามารดาที่ไม่ต้องรับผิดชอบ เนื่องจากความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุสุดวิสัย ผู้เยาว์และบิดามารดาจึงไม่ต้องรับผิดชอบ และถ้าบิดามารดาสามารถพิสูจน์ได้ว่า การที่ผู้เยาว์ได้กระทำละเมิดนั้นตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น⁽¹⁾ หรือไม่ สามารถระมัดระวังได้ดีกว่าที่ได้กระทำอยู่แล้ว บิดามารดาที่ไม่ต้องรับผิดชอบเช่น คำบิดาเด็กชายขาวได้วิวาทกับแดง เขียวมาช่วยแดง เด็กชายขาวจึงเข้าช่วยดำฟันแดงบาดเจ็บ เช่นนี้เด็กชายขาวทำละเมิดแดง แต่ดำไม่ต้องร่วมรับผิดชอบเพราะในขณะนั้นดำไม่สามารถจะระมัดระวังได้ดีกว่านี้⁽²⁾

เป็นที่น่าสังเกตว่าในเรื่องความรับผิดชอบของบิดามารดา แม้จะเป็นไปตามทฤษฎีความรับผิดชอบเพื่อบุคคลอื่น (the vicarious liability theory) แต่กฎหมายไทยได้หย่อนความเคร่งครัดในการกำหนดความรับผิดชอบมาก โดยอนุญาตให้บิดามารดาพิสูจน์ปฏิเสธความรับผิดชอบได้ ถ้าบิดามารดาสามารถพิสูจน์ได้ว่า “ตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น” การที่กฎหมายกำหนดให้บิดามารดารับผิดชอบในละเมิดของผู้เยาว์ จึงเป็นเรื่องสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ ความใกล้ชิดและการมีอำนาจดูแลปกครองของบิดามารดา ยิ่งกว่าจะเป็นเรื่องของรัฐประศาสน์นโยบายดังในกรณีนายจ้าง ลูกจ้าง ว่ากันโดยทั่วไปแล้ว แม้บิดามารดาจะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการ “ระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแล” แต่บิดามารดาในสมัยนี้น้อยคนนักที่จะสามารถอยู่ในฐานะ “ใช้ความระมัดระวัง” ตามอำนาจที่ตนมีอยู่ได้ ทั้งนี้เพราะสภาพความจำเป็นทางเศรษฐกิจ บังคับให้บิดามารดาต้องออกทำงานนอกบ้านและเพราะอายุของผู้เยาว์ซึ่งกินเวลานานถึง 20 ปี ทำให้โอกาสที่บิดามารดาจะใช้ความระมัดระวังได้จริงจึงไม่สู้จะเกิดขึ้นมากนัก ในต่างประเทศเองมักมีคดีเกี่ยวกับการที่ผู้เยาว์ได้รับอนุญาตจากบิดามารดาให้มีอาวุธหรือใช้อาวุธได้ และผู้เยาว์นั้นนำอาวุธไปใช้จนเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ศาลมักพิจารณา

---

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 847/2998

²คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 815/2498

ไปในทางเป็นคุณแก่บิดามารดาโดยพิจารณาเพียงว่า ขณะผู้เยาว์นำอาวุธไปใช้จนเกิดความเสียหายนั้น บิดามารดาสามารถใช้ความระมัดระวังตามสมควรได้หรือไม่ โดยไม่คำนึงว่าการอนุญาตให้ผู้เยาว์มีอาวุธหรือใช้อาวุธเป็นการใช้ความระมัดระวังตามสมควรหรือไม่ ในคดีเรื่องหนึ่งข้อเท็จจริงได้ความดังกล่าวมาข้างต้น อธิบดีศาลอุทธรณ์อังกฤษวินิจฉัยว่า “การจะกะเกณฑ์ให้บิดามารดาคอยเฝ้าดูแลบุตรของตนทุกฝีก้าวเป็นสิ่งเป็นไปไม่ได้ กฎหมายเองก็ได้บังคับให้บิดามารดามีหน้าที่เช่นนั้น การระมัดระวังดูแลบุตรเป็นอำนาจตามกฎหมายมากกว่าที่จะเป็นหน้าที่บังคับบิดามารดาเมื่อได้ความว่าในขณะที่เกิดเหตุเป็นความประมาทเลินเล่อของบุตรแต่ผู้เดียว บิดามารดาก็หาควรต้องรับผิดชอบ”⁽¹⁾ ฉะนั้นความระมัดระวังดูแลแล้วจะสมควรเพียงใด จึงต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป

คำพิพากษาฎีกา (ต้องร่วมรับผิดชอบ) ผู้เยาว์ขับรถยนต์ไปส่งน้องไปโรงเรียนแทนบิดา โดยบิดารู้เห็นยินยอม เมื่อไปชนผู้อื่นโดยละเมิดบิดาต้องรับผิดชอบร่วมกับบุตรซึ่งเป็นผู้เยาว์อยู่นั้น (ฎีกาที่ 620/2502) มารดาเห็นบุตรถือปืนจึงว่ากล่าวตักเตือน บุตรไม่เชื่อกลับเอาปืนไปซ่อนเสีย พอกลับหลังมารดาก็เอาปืนมาเล่นอีก ถือว่าการว่ากล่าวตักเตือนของมารดาเพียงเท่านี้หาเพียงพอกับการที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลของตนในฐานะเป็นมารดาไม่ มารดาจึงต้องร่วมรับผิดชอบในการที่บุตรยิงปืนโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นตาย (ฎีกาที่ 974/2508) มารดาปล่อยให้บุตรผู้เยาว์เล่นไม้กระบอกพลุที่บ้านและที่โรงเรียนมาก่อนจนบุตรมีความสามารถทำให้คนอื่นเล่นได้และนำไปเล่นที่โรงเรียน เป็นเหตุให้เด็กนักเรียนผู้หนึ่งดาบอดเช่นนี้ มารดาต้องร่วมรับผิดชอบกับบุตรในผลการทำละเมิดนั้นด้วย (ฎีกาที่ 356/2511) บิดามารดามีรถยนต์บรรทุก 2 คัน จอดไว้ที่ถนนเพราะไม่มีที่เก็บ มองจากบ้านไม่เห็นรถ บุตรเคยขับรถคันเกิดเหตุไปล้างใกล้ๆ กับที่จอดโดยบางครั้งบิดาก็ใช้ ซึ่งแสดงว่า

---

¹Donaldson v. Mcniveu (1652) All Eng. Rep. Vol 2,691 by Lord Goddard G.J.

บิดามารดาทราบดีว่าบุตรชายของตนได้ ทั้งบุตรก็ยังคงเป็นผู้เยาว์ อายุ 18 ปี อยู่ในวัยคะนองชอบคบเพื่อเที่ยวเตร่ แต่บิดามารดา กลับเก็บกุญแจรถไว้ในลิ้นชักโต๊ะโดยไม่ใส่กุญแจ เป็นโอกาสให้บุตรเอากุญแจรถไปได้และขับรถของบิดามารดาไปทำละเมิดต่อโจทก์ ย่อมถือได้ว่าบิดามารดาไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลบุตรซึ่งเป็นผู้เยาว์ จึงต้องรับผิดชอบร่วมกับบุตรด้วย (ฎีกาที่ 2256-2257/2517) บิดาของผู้เยาว์อายุ 18 ปี สนับสนุนให้ผู้เยาว์ขี่จักรยานยนต์ไปกินจุรณะ ต้องรับผิดชอบในละเมิดที่ผู้เยาว์ขับรถจักรยานยนต์ชนโจทก์ (ฎีกาที่ 1315/2520) แม้จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นบิดาจะเคยห้ามปรามจำเลยที่ 1 ผู้เป็นบุตรผู้เยาว์ ไม่ให้เอารถยนต์ไปขี่ และเก็บกุญแจรถไว้เองโดยเก็บไว้ในที่สูงก็ตาม แต่จำเลยที่ 1 รู้ที่เก็บและเคยเอารถออกไปขี่ ย่อมแสดงให้เห็นว่าจำเลยที่ 2 รู้เห็นยินยอมให้จำเลยที่ 1 ขับรถ หากได้ใช้ความระมัดระวังในเรื่องนี้ตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลไม่ ถือว่าจำเลยที่ 2 นำสืบพิสูจน์หักล้างความรับผิดชอบตาม ป.พ.พ. ม. 429 ไม่ได้ จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 (ฎีกาที่ 528/2523) จำเลยที่ 1 เป็นผู้เยาว์อายุเพียง 15 ปี นำรถยนต์ในบ้านออกมาขี่ไปไหนมาได้ โดยจำเลยที่ 2 ที่ 3 ซึ่งเป็นบิดามารดาไม่ได้ควบคุมดูแลจำเลยที่ 1 ให้ดี จำเลยที่ 1 จะขับรถยนต์ดังกล่าวสักกี่ครั้งก็ไม่ได้สังเกต เช่นนี้ ถือว่าจำเลยที่ 2 ที่ 3 ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรเมื่อจำเลยที่ 1 ขับรถชนรถของโจทก์เสียหาย อันเป็นการกระทำละเมิดแก่โจทก์ จำเลยที่ 2 ที่ 3 ย่อมต้องรับผิดชอบด้วยตาม ป.พ.พ. ม. 429 (ฎีกาที่ 1557/2523) จำเลยที่ 2 ที่ 3 บิดามารดาของจำเลยที่ 1 ให้การว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของจำเลยที่ 1 เพราะจำเลยที่ 1 บรรลุนิติภาวะแล้ว เป็นเพียงคำให้การที่อ้างว่าจำเลยทั้งสองไม่มีส่วนพัวพันกับการทำความผิดของจำเลยที่ 1 ซึ่งมีได้เป็นอย่างเดียวกันกับการใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลแต่อย่างใด จำเลยที่ 2 ที่ 3 จึงไม่มีประเด็นที่จะนำสืบพิสูจน์ให้พ้นความรับผิดชอบตาม ป.พ.พ. ม. 429 (ฎีกาที่ 2134/2523)

คำพิพากษาฎีกา (ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบ) มารดาเป็นเจ้าของช่างแต่ บุตรเป็นผู้ดูแลรักษาช่าง และบุตรยังได้จ้างลูกจ้างไว้เป็นควาญและเป็นผู้ เลี้ยงรักษาช่างนั้น เมื่อเกิดการละเมิดโดยลูกจ้างปล่อยปละละเลยประมาท เล่นเล่อ ไม่ระมัดระวังช่างเป็นเหตุให้ช่างไปทำลายสิ่งของผู้อื่นเสียหาย ดังนี้บุตรกับลูกจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่เขา แต่มารดา ผู้เป็นเจ้าของช่างไม่ได้เกี่ยวข้องอะไรด้วย จึงไม่ต้องร่วมรับผิดชอบด้วย (ฎีกา ที่ 1066/2496) บิดาไม่ต้องรับผิดชอบในการละเมิดที่บุตรผู้เยาว์ได้ทำลง ถ้า ไม่สามารถระมัดระวังได้ดีกว่าที่ได้กระทำอยู่แล้ว (ฎีกาที่ 815/2498) จำเลยปล่อยให้ ล. บุตรอายุ 5 ขวบ ใช้หนังสือเด็กวิ่งเล่นอยู่ในบริเวณบ้าน ของจำเลยโดยไม่รบกวนบุคคลอื่น มิได้ปล่อยปละละเลยให้ไปเที่ยววิ่งเล่น นอกบ้าน ขณะที่ ส. อายุ 3 ขวบ ซึ่งมาเที่ยวที่บ้านจำเลย ยืนอยู่ที่ระเบียง ล. ซึ่งเล่นอยู่ที่พื้นดินเผชิญหนังสือเด็กมาบนเรือนครั้งเดียวถูกนัยน์ตา ส. บอด ดังนั้นนับว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แม้จำเลยจะปล่อยให้ ล. เล่นตามลำพังจำเลยไม่อาจคาดหมายได้ว่าการที่ ล. ยิงหนังสือเด็กเล่นจะ เป็นเหตุถึงกับจะถูกนัยน์ตาของ ส. จำเลยได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่ หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น ดังมีมาตรา 429 บัญญัติยกเว้นความรับผิดชอบไว้แล้ว (ฎีกาที่ 934/2517) บิดามารดาของเด็ก ซึ่งหนีจากบ้านไปตั้งแต่อายุ 12 ปี แม้ถูกกล่าวโทษไว้ก็ยังมีหนีจนอายุ 18 ปี ไปรับจ้างขับรถยนต์ บิดามารดาใช้ ความระมัดระวังอย่างดีแล้ว นอกเหนือจากอำนาจของบิดามารดาจะระวัง ได้บิดามารดาไม่ต้องรับผิดชอบในละเมิดที่บุตรขับรถชนผู้อื่นโดยประมาท (ฎีกาที่ 62/2522) จำเลยที่ 1 เป็นบุตรและอยู่ในความปกครองของจำเลยที่ 2 ที่ 3 การที่จำเลยที่ 1 ขับรถแทรกเตอร์ของโจทก์เข้าไปดับไฟ โดยรถ แทรกเตอร์ของโจทก์มิได้มีไว้เพื่อใช้ในการดับไฟ เป็นการใช้รถแทรกเตอร์ ของโจทก์โดยผิดปกติหาใช่การขับรถที่จำเลยที่ 2 ที่ 3 มิได้ว่ากล่าวห้าม ปราบจำเลยที่ 1 ไม่ จำเลยที่ 1 ขับรถเข้าไปดับไฟในไร่อ้อยขณะจำเลยที่ 2 ที่ 3 อยู่ที่บ้านห่างจากไร่อ้อยถึง 1 กิโลเมตรเศษ จำเลยที่ 2 ที่ 3 ย่อมไม่ อาจห้ามปราบมิให้จำเลยที่ 1 ขับรถเข้าไปดับไฟได้ จำเลยที่ 2 ที่ 3 ไม่มี

โอกาสปฏิบัติอย่างอื่นดีกว่านี้ ถือว่าจำเลยที่ 2 ที่ 3 ได้ใช้ความระมัดระวัง ตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลจำเลยที่ 1 แล้ว จึงไม่ต้องรับผิดชอบการกระทำ ละเมิดของจำเลยที่ 1 (ฎีกาที่ 2850/2524)

ข้อ 3

กรณีผู้วิกลจริตทำละเมิด

(81) บุคคลไร้ความสามารถหมายความว่าอย่างไร เนื่องจาก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 นี้ใช้คำว่า “บุคคลใดแม้ไร้ ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริต” จะเห็นได้ว่า คำว่า บุคคลไร้ความสามารถในที่นี้ หมายถึงไร้ความสามารถเพราะเป็นผู้เยาว์ หรือวิกลจริตเท่านั้น การที่ไร้ความสามารถเพราะเป็นคนเสมือนไร้ความ สามารถตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 32 ไม่เข้าอยู่ใน เกณฑ์ของมาตรานี้ อนึ่ง เนื่องจากคำว่า “วิกลจริต” ในที่นี้มีได้บัญญัติว่า เพียงใด จึงจะต้องหมายความว่าทั้งบุคคลวิกลจริตที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ ความสามารถแล้วและศาลยังมีได้สั่งตามมาตรา 28 ด้วย

(82) ผู้รับผิดชอบ “ผู้อนุบาล” ซึ่งจะต้องร่วมรับผิดชอบตามมาตรานี้ จะต้องเป็นผู้อนุบาลที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือจะต้องเป็นผู้อนุบาลที่ ศาลตั้งเท่านั้น และการที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้อนุบาลร่วมรับผิดชอบในละเมิด ของผู้ไร้ความสามารถที่อยู่ในความดูแลของตน ก็เพราะการละเมิดเกิด ขึ้นจากความบกพร่องของผู้อนุบาล ในการขาดความระมัดระวังในการดูแลคนไร้ความสามารถเช่นเดียวกับในเรื่องบิดามารดากับผู้เยาว์นั่นเอง ใน กรณีที่เป็นบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังมีได้สั่ง ก็ย่อมไม่มีผู้อนุบาลซึ่งจะต้อง ร่วมรับผิดชอบ ซึ่งถ้าผู้วิกลจริตนั้นเป็นผู้เยาว์บิดามารดาก็ย่อมต้องร่วม รับผิดชอบ ปัญหาอาจมีขึ้นได้ว่าถ้าผู้เยาว์เป็นผู้ไร้ความสามารถในขณะที่ เดียวกันและผู้เยาว์นั้นทำละเมิดใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ ถ้าบิดามารดาเป็นผู้ อนุบาลปัญหาไม่เกิดขึ้นเพราะเป็นบุคคลคนเดียวกัน แต่ถ้าต่างบุคคลกัน เช่นศาลสั่งให้บุคคลภายนอกเป็นผู้อนุบาล ในกรณีเช่นนี้ผู้เขียนมีความ

เห็นว่าผู้อนุบาลน่าจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเพราะเป็นผู้ควบคุมดูแลผู้ไร้ความสามารถนั้นแทนบิดามารดา

(83) ข้อยกเว้น เช่นเดียวกับในเรื่องบิดามารดากับผู้เยาว์ กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้อนุบาลเป็นฝ่ายพิสูจน์เพื่อให้พ้นจากความรับผิดชอบได้ว่า การเสียหายนั้นควรจะต้องเกิดขึ้นทั้ง ๆ ที่ผู้อนุบาลก็ได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ข้อนี้ต่างกับความรับผิดชอบของครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลบุคคลไร้ความสามารถ ซึ่งหน้าที่น่าสืบทอดกัน กล่าวคือ ผู้เสียหายจะต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ว่าบุคคลนั้น ๆ มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรจึงจะเรียกค่าเสียหายจากบุคคลนั้นได้

ข้อ 4 สิทธิไล่เบียด

(84) ไล่เบียดได้จากใคร เมื่อบิดามารดาหรือผู้อนุบาลได้จ่ายค่าสินไหมทดแทน เพื่อการละเมิดของบุตรผู้เยาว์หรือของคนไร้ความสามารถที่อยู่ในความดูแลของตนแล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะไล่เบียดจากบุตรหรือบุคคลวิกลจริตเพราะกฎหมายได้บัญญัติว่า⁽¹⁾ “ในกรณีที่กล่าวมาในสองมาตราก่อนนั้น ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 426 มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม” เพราะบิดามารดาหรือผู้อนุบาลมิได้เป็นผู้กระทำละเมิดเองเป็นเพียงเข้าไปร่วมรับผิดชอบเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ตามความเป็นจริงแล้วสิทธิไล่เบียดนี้น่าจะเป็นเรื่องผู้อนุบาลเท่านั้นที่จะใช้สิทธิไล่เบียด การที่จะให้บิดามารดาไปไล่เบียดเอาจากบุตร ค่อนข้างจะเป็นเรื่องประหลาดอยู่มาก เพราะตนมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูบุตรอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามถ้าบุตรยังไม่บรรลุนิติภาวะ แต่สามารถมีรายได้โดยลำพังตนเองหรือมีทรัพย์สินของตนเอง เช่น โดยรับมรดกจากปู่ย่าตายาย บิดามารดาซึ่งประสงค์จะใช้สิทธิไล่เบียด อาจใช้สิทธิไล่เบียดภายในอายุความได้

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 431

ครูอาจารย์ นายจ้าง ร่วมรับผิดชอบในละเมิดของผู้ที่อยู่ในความดูแล

(85) บททั่วไป ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 430 บัญญัติว่า “ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถอยู่เป็นนิตย์ก็ดี ชั่วครั้งชั่วคราวก็ดี จำต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้ไร้ความสามารถในการละเมิด ซึ่งเขาได้กระทำลงในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของตน ถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้น ๆ มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร”

มาตรานี้กำหนดให้ครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่น ร่วมรับผิดชอบกับผู้ไร้ความสามารถในการละเมิดที่ผู้ไร้ความสามารถได้กระทำลงในช่วงเวลาที่อยู่ในความดูแลของครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลผู้ไร้ความสามารถนั้น ๆ ในเมื่อผู้เสียหายพิสูจน์ได้ว่าบุคคลดังกล่าวมิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร

(86) บุคคลผู้ไร้ความสามารถ บุคคลผู้ไร้ความสามารถตามมาตรานี้เมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับมาตรา 429 แล้วคงไม่หมายความว่าเฉพาะผู้วิกลจริตไม่ว่าบุคคลนั้นจะถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือไม่เท่านั้น แต่หมายรวมถึงผู้เยาว์ เช่นเดียวกับบุคคลผู้ไร้ความสามารถตามมาตรา 429 ด้วย

(87) ผู้รับผิดชอบ ผู้ซึ่งจะต้องร่วมรับผิดชอบในบุคคลไร้ความสามารถได้กระทำละเมิดได้แก่ ครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลผู้ไร้ความสามารถนั้น ๆ ไม่ว่าจะการดูแลนั้นจะเป็นการดูแลถาวรหรือชั่วคราว

ครูบาอาจารย์ ได้แก่ผู้ซึ่งมีหน้าที่อบรมสั่งสอนให้การศึกษาแก่ผู้เยาว์หรือวิกลจริตโดยจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม แต่ครูบาอาจารย์นี้จะต้องมีหน้าที่รับดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถด้วย เช่น ครูโรงเรียนอนุบาลหรือโรงเรียนประจำ เป็นต้น

นายจ้าง คือ ผู้ซึ่งได้มีสัญญาให้ผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งและจ่ายค่าตอบแทนให้ ตลอดระยะเวลาที่ทำงานให้ ในเรื่องนี้ผู้ไร้ความสามารถไม่จำเป็นต้องทำละเมิดในทางการที่จ้างแต่นายจ้างต้องมีหน้าที่ดูแลผู้จ้าง

บุคคลอื่น คือ ผู้ซึ่งนอกเหนือไปจากครูบาอาจารย์และนายจ้างที่รับดูแลผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตนั้นไว้ เช่น นางพยาบาลที่รับเลี้ยงเด็กหรือรับดูแลผู้วิกลจริต

(88) ความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบของบุคคลดังกล่าวจะเกิดขึ้นต่อเมื่อ

1. การกระทำของผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตเป็นการทำละเมิดต่อบุคคลอื่น การกระทำอย่างไรเป็นละเมิดนั้นจะต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่ละมาตราที่กำหนดไว้ เช่นการกระทำละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ก็ต้องเข้าหลักเกณฑ์ 4 ประการดังที่กล่าวมาแล้ว และละเมิดนั้นจะต้องเกิดขึ้นกับบุคคลอื่นมิใช่ผู้ไร้ความสามารถเอง

2. ผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตอยู่ในความดูแล กล่าวคือต้องเป็นครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถนั้นไว้ ทั้งนี้เพราะผู้บัญญัติกฎหมายเห็นว่าเป็นการบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลผู้เยาว์ หรือวิกลจริตของครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นซึ่งทำให้ผู้อยู่ในความดูแลทำละเมิด อีกประการหนึ่งกฎหมายเห็นว่าในบางกรณีผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตอาจไม่มีทางเสียค่าสินไหมทดแทน จึงควรให้ครูบาอาจารย์ นายจ้างและผู้อื่นซึ่งดูแลผู้เยาว์หรือผู้ซึ่งดูแลผู้วิกลจริตร่วมรับผิดชอบด้วย

3. ผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตกระทำละเมิดในขณะที่อยู่ในความดูแล ถ้าการกระทำละเมิดเกิดขึ้นนอกเวลาดูแลแล้ว ครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลก็ไม่ต้องรับผิดชอบ แต่ความรับผิดชอบอาจตกอยู่กับบิดามารดาหรือผู้อนุญาตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429

ได้ เช่น ก. เป็นอาจารย์ผู้ปกครองนักเรียน ในขณะที่นักเรียนกำลังเล่นอยู่ในบริเวณโรงเรียน ได้ขว้างปาก้อนหินข้ามกำแพงเข้าไปในสวนข้างเคียง หินก้อนหนึ่งถูกเด็กบาดเจ็บ ฉะนั้น ก. ต้องร่วมรับผิดชอบกับนักเรียนผู้นั้น ถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าผู้ปกครองโรงเรียนซึ่งมีฐานะเป็นครูบาอาจารย์มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่การควบคุมเด็กนักเรียนนั้น

4. ผู้เสียหายพิสูจน์ได้ว่าครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นนั้น มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรในการดูแลผู้เยาว์หรือคนวิกลจริตนั้น จึงเกิดการละเมิดขึ้น กล่าวคือ ในกรณีละเมิดตามมาตรา 420 เมื่อการกระทำของผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริต เจ้าของทรัพย์ประการข้างต้นแล้ว ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ว่าครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นนั้นมิได้ใช้ความระมัดระวังเท่าที่ควร ทั้งนี้แสดงว่ากฎหมายเปิดโอกาสให้ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่น ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตซึ่งอยู่ในความดูแลของตน จนกว่าผู้เสียหายจะพิสูจน์ได้ว่าครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลผู้รับดูแลอยู่มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร ซึ่งเป็นการโยนหน้าที่นำสืบไปให้ผู้เสียหาย ผิดกับกรณีตามมาตรา 429 หน้าที่นำสืบเพื่อให้พ้นความรับผิดชอบอยู่แก่บิดามารดาหรือผู้อนุบาล ความระมัดระวังตามสมควรได้แก่ความระมัดระวังดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถ เช่น ให้เหมาะสมกับความรับผิดชอบ ความสามารถยับยั้งการกระทำผิด อายุฐานะและการศึกษาของบุคคลไร้ความสามารถ เช่น ก. รับจ้างเลี้ยงเด็ก ในวันเกิดเหตุ เด็กซึ่งอยู่ในความดูแลได้ออกไปลักขโมยของแม่ค้าที่มาขายอยู่ในบริเวณนั้น โดย ก. ไม่ได้ควบคุมดูแลเด็ก เมื่อแม่ค้าพิสูจน์ได้ว่า ก. มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรในการดูแล ก. ก็ต้องรับผิดชอบ ถ้าครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นซึ่งดูแลผู้ไร้ความสามารถไว้นั้นได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ผู้ไร้ความสามารถก็ยังกระทำละเมิดอีกเช่นนี้ บุคคลดังกล่าวนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น เด็กชายดำได้ลอบหลบหนีจากโรงเรียนไปทำให้ทรัพย์ผู้อื่นเสียหาย แม้ครูบาอาจารย์จะระมัดระวังดีเพียง

ใดก็ไม่อาจควบคุมดูแลได้ทั่วถึง ไม่ให้เด็กหลบหนีจากโรงเรียนไปทำ
ละเมิดซึ่งมิได้เกิดในโรงเรียน ครูบาอาจารย์จึงไม่ต้องรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบสำหรับครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือผู้อื่นตามมาตรา
นี้เป็นความรับผิดชอบร่วมกับผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริต

(89) สิทธิไล่เบียด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา
431 ได้บัญญัติให้นำมาตรา 426 มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม กล่าวคือใน
กรณีที่ครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นซึ่งได้จ่ายค่าสินไหมทดแทน
ไปแล้ว ย่อมมีสิทธิไล่เบียดเอาจากผู้ไร้ความสามารถได้ ทั้งนี้เพราะครูบา
อาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นนั้นมีได้ทำละเมิดด้วยตนเอง เพียงแต่
บกพร่องในหน้าที่ดูแลผู้ไร้ความสามารถเท่านั้น

คำพิพากษาฎีกา (ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบ) มารดาปล่อยให้บุตรผู้
เยาว์เล่นกระบอกพลุ ที่บ้านและโรงเรียนมาก่อน จนบุตรมีความสามารถ
ทำให้คนอื่นเล่นได้ และนำไปเล่นที่โรงเรียน เป็นเหตุให้เด็ก
นักเรียนผู้หนึ่งดาบอดเช่นนี้มารดาต้องรับผิดชอบร่วมกับบุตรในผลการทำ
ละเมิดนั้นด้วย แต่ครูประจำชั้นของเด็กผู้ทำละเมิดซึ่งในตอนเช้าเห็นเด็ก
นักเรียนเอากะบอกพลุมาร่วมกันเกรงจะเกิดอันตราย ได้เก็บไปทำลาย
และห้ามมิให้เล่นต่อไป แต่เด็กได้ใช้พลุยิงกันในเวลาหยุดพักกลางวัน
และนอกห้องเรียนถือได้ว่าได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ไม่ต้อง
รับผิดชอบด้วย (ฎีกาที่ 356/2511) หลานอายุ 13 ปี มาพักเรียนหนังสือ
อยู่กับตายาย ตายายเป็นผู้ดูแลต้องรับผิดชอบฐานละเมิดร่วมกับหลาน (ฎีกาที่
207/2518) เด็กอายุ 12 ปี เรียนชั้น ป. 6 ในโรงเรียนของจำเลยที่ 2 ซึ่ง
จำเลยที่ 1 เป็นครูใหญ่ ขึ้นมาเล่นกับเด็กอื่นและกระโดดขึ้นไปบนขอบ
หน้าต่างห้องเรียนชั้น 3 ตามอย่างเด็กอื่นแล้วตกลงไปตายเองมิใช่จำเลย
ใช้เด็กนั้นขึ้นไปทำความสะอาดที่ห้องชั้น 3 การดูแลไม่ทั่วถึง ไม่เป็นการ
ทำให้เกิดละเมิดโดยตรงไม่ต้องรับผิดชอบ (ฎีกาที่ 1354/2521)